

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет Гуманітарно-педагогічний**

ПОГОДЖЕНО

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Завідувач кафедри
педагогіки

_____ Інна САВИЦЬКА.

_____ Лідія ЧЕРЕДНИК

Підпис

ПІБ

Підпис

ПІБ

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Підготовка викладачів гуманітарних дисциплін до навчання з
використанням інформаційних технологій»**

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми

Д.пед.н.

_____

Олександр КУЧАЙ

Підпис

ПІБ

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

Д.пед. н.

_____

Олександр КУЧАЙ

Підпис

ПІБ

Виконала

_____

Анастасія МАЙСТЕР

Підпис

ПІБ

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет Гуманітарно-педагогічний

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Д-р.пед.н., проф. _____ Руслан СОПІВНИК

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ

**ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧУ**

Майстер Анастасії Олександрівні

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Підготовка майбутніх педагогів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі дистанційного навчання».**

Затверджена наказом від 23.10.2025 р. № 2476 “С”.

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2025 року 10 листопада.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття); Стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Проаналізувати теоретичні засади підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій;
2. Дослідити стан готовності викладачів гуманітарних спеціальностей до цифрової діяльності у ЗВО України;
3. Виявити основні бар'єри, труднощі й потреби у сфері цифрової педагогічної підготовки;
4. Розробити модель формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін та запропонувати методичні рекомендації для її практичної реалізації

Дата видачі завдання: 01.10.2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Олександр КУЧАЙ

Завдання прийняв до виконання

Майстер Анастасія

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	9
1.1. Професійна діяльність викладача гуманітарних дисциплін у сучасному освітньому просторі	9
1.2. Поняття та структура готовності викладача до використання ІТ у навчанні	13
1.3. Інформаційні технології в гуманітарній освіті: педагогічні можливості та обмеження	19
1.4. Зарубіжний досвід підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до роботи в цифровому середовищі	22
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. СТАН ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	28
2.1. Аналіз нормативно-правових документів щодо цифрової трансформації освіти в Україні.....	28
2.2. Дослідження рівня цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін.....	30
2.3. Результати анкетування викладачів і студентів (оцінка ефективності використання ІТ у навчальному процесі).....	32
2.4. Виявлення труднощів та бар'єрів у застосуванні ІТ у гуманітарних дисциплінах.....	44
Висновки до другого розділу	47
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІТ	49

3.1. Модель формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін.....	49
3.2. Методичне забезпечення, апробація та перспективи інтеграції цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін	56
Висновки до третього розділу	63
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	76

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ІТ — інформаційні технології;

ІКТ — інформаційно-комунікаційні технології;

ЗВО — заклад вищої освіти;

МОН — Міністерство освіти і науки України;

НАЗЯВО — Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти;

КМУ — Кабінет Міністрів України;

ЄС — Європейський Союз;

ECTS — Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система;

ОП / ОПП — освітня програма / освітньо-професійна програма;

DigCompEdu — Європейська рамка цифрової компетентності педагогів;

LMS — система управління навчанням (Learning Management System);

МООС — масовий відкритий онлайн-курс (Massive Open Online Course);

OER — відкриті освітні ресурси (Open Educational Resources);

PDCA — цикл безперервного вдосконалення Plan–Do–Check–Act;

KPI — ключові показники ефективності;

WCAG — рекомендації щодо доступності вебвмісту (Web Content Accessibility Guidelines);

UDL — універсальний дизайн навчання (Universal Design for Learning);

GDPR — Загальний регламент захисту даних ЄС (General Data Protection Regulation);

AR/VR — доповнена / віртуальна реальність (Augmented / Virtual Reality);

AI — штучний інтелект (Artificial Intelligence);

CC — ліцензії Creative Commons.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується переходом до цифрової парадигми навчання, яка докорінно змінює роль педагога і форми взаємодії зі здобувачами освіти. Інтеграція інформаційних технологій у всі ланки освітнього процесу стала одним із провідних напрямів реформування освіти України відповідно до Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року та європейських рамкових документів DigCompEdu. Для викладачів гуманітарних дисциплін цифрова трансформація відкриває нові можливості організації міждисциплінарного, інтерактивного та особистісно орієнтованого навчання, що водночас потребує глибокої професійної переорієнтації, розвитку цифрової культури й оновлення педагогічного мислення.

Зміна парадигми гуманітарної освіти відбувається в умовах глобалізації, інформаційного перенасичення та зростання ролі критичного мислення. Гуманітарні дисципліни, покликані формувати світогляд, моральні орієнтири та міжкультурну комунікацію, потребують від викладача здатності ефективно використовувати цифрові інструменти для активізації пізнавальної діяльності студентів. Саме тому підготовка викладачів гуманітарного профілю до професійної діяльності з використанням інформаційних технологій набуває особливого значення для забезпечення якості освітнього процесу, розвитку компетентностей XXI століття й інтеграції української освіти до європейського освітнього простору.

Питання готовності викладачів до використання інформаційних технологій є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, проблему цифрової компетентності педагога висвітлюють у своїх працях О. Зимовець, Л. Лук'янова, О. Лебідь, Н. Волкова, О. Гуменний, Л. Петренко, а також міжнародні експерти С. Redecker (модель DigCompEdu), M. Audin, D. Kozhuharova. Учені наголошують, що сучасний педагог має володіти вмінням інтегрувати технології у педагогічну практику, забезпечуючи баланс між інноваціями й гуманістичними цінностями освіти. Проте, попри зростання

уваги до цифровізації, недостатньо дослідженими залишаються питання цілісної підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до роботи у цифровому середовищі, оцінювання рівнів їх готовності, подолання бар'єрів і створення ефективних моделей розвитку цифрової компетентності.

Мета дослідження – визначити особливості підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до навчання з використанням інформаційних технологій та окреслити шляхи вдосконалення цього процесу у закладах вищої освіти.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій;
- дослідити стан готовності викладачів гуманітарних спеціальностей до цифрової діяльності у ЗВО України;
- виявити основні бар'єри, труднощі й потреби у сфері цифрової педагогічної підготовки;
- розробити модель формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін та запропонувати методичні рекомендації для її практичної реалізації.

Об'єкт дослідження – процес підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Предмет дослідження – структура, критерії та рівні сформованості цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін.

Методи дослідження. Використано теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення науково-педагогічних праць, нормативно-правових документів, зарубіжного досвіду); емпіричні методи (анкетування викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей, спостереження, аналіз результатів освітньої діяльності); статистичні методи (кількісна та якісна обробка результатів опитування).

База дослідження. Емпірична частина дослідження проведена на базі закладів вищої освіти гуманітарного профілю, що забезпечують підготовку

майбутніх педагогів, філологів та культурологів. У дослідженні взяли участь 30 респондентів — викладачі та студенти гуманітарних спеціальностей.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні моделі формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін, яка поєднує мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти; визначенні критеріїв, показників і рівнів готовності викладачів до використання ІТ у професійній діяльності.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні змісту понять «готовність викладача до використання інформаційних технологій», «цифрова компетентність», «цифрова культура викладача» та в узагальненні зарубіжних підходів до розвитку цифрової педагогічної майстерності.

Практичне значення – у можливості використання розробленої моделі й методичних рекомендацій для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів гуманітарних дисциплін у системі вищої освіти України.

Структура магістерської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання ІТ, уточнено понятійний апарат і проаналізовано зарубіжний досвід. Другий розділ присвячено аналізу стану готовності викладачів до цифрової діяльності, нормативно-правовій базі цифровізації освіти та результатам анкетування. У третьому розділі запропоновано модель формування цифрової компетентності викладачів, пакет методичного забезпечення та рекомендації щодо вдосконалення підготовки педагогічних кадрів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Професійна діяльність викладача гуманітарних дисциплін у сучасному освітньому просторі

Сучасний етап розвитку вищої освіти позначений переходом до цифрової парадигми навчання, що змінює традиційну модель педагогічної діяльності. Роль викладача гуманітарних дисциплін уже не зводиться до передавання знань, адже він виступає організатором навчання, посередником у спілкуванні та керівником пізнавального процесу. Педагог має сприяти самостійному пошуку, критичному мисленню та формуванню у студентів здатності застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях. Такий підхід відображає глобальний тренд переходу від педагогіки викладання до педагогіки навчання, де студент виступає активним суб'єктом, а не пасивним реципієнтом знань [2, с. 243].

Гуманітарні дисципліни, орієнтовані на розвиток світоглядних, комунікативних і етичних компетентностей, у цифрову добу набувають нового виміру. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) розширюють можливості інтеграції міждисциплінарних знань, сприяють розвитку медіаграмотності, культурної рефлексії та здатності до міжкультурного діалогу. Як зазначає С. Вітвицька, професійний саморозвиток викладача відбувається сьогодні саме через використання ІТ-засобів — мультимедійних ресурсів, електронних платформ, цифрових симуляцій і систем дистанційної взаємодії [4, с. 50–52].

В умовах цифрової трансформації освіти викладач виступає посередником між гуманітарним змістом і технологічним інструментарієм, поєднуючи глибокі знання про культуру, мову, історію, філософію з умінням транслювати їх за допомогою сучасних технологічних форматів. За спостереженням О. Гуменного, цифрова доба вимагає технічного володіння програмами та педагогічного розуміння способів, якими технології впливають на процес формування компетентностей студентів [6].

Цифровізація гуманітарної освіти також змінює систему педагогічних функцій. До традиційних навчальної, виховної, діагностичної й комунікативної функцій додаються нові — медіаційна, фасилітативна, проектно-аналітична, спрямовані на забезпечення гнучкої адаптації до технологічних змін. Л. М. Ликтей підкреслює, що використання дистанційних технологій дозволяє трансформувати зміст навчання та формує у викладача нову професійну ідентичність, орієнтовану на відкритість, мобільність та міждисциплінарність [23, с. 67].

У цифровому освітньому просторі змінюється й структура взаємодії викладача зі студентом. Освітнє середовище дедалі частіше організовується як динамічна мережа знань, де обмін інформацією відбувається у форматі «peer-to-peer». Як зазначає О. Романовський, підготовка викладачів вищої школи потребує нових підходів до використання цифрових технологій, особливо в умовах дистанційного чи змішаного навчання, коли педагог має передавати знання, забезпечувати соціальну присутність, емоційну підтримку та навчальну мотивацію студентів [38, с. 258].

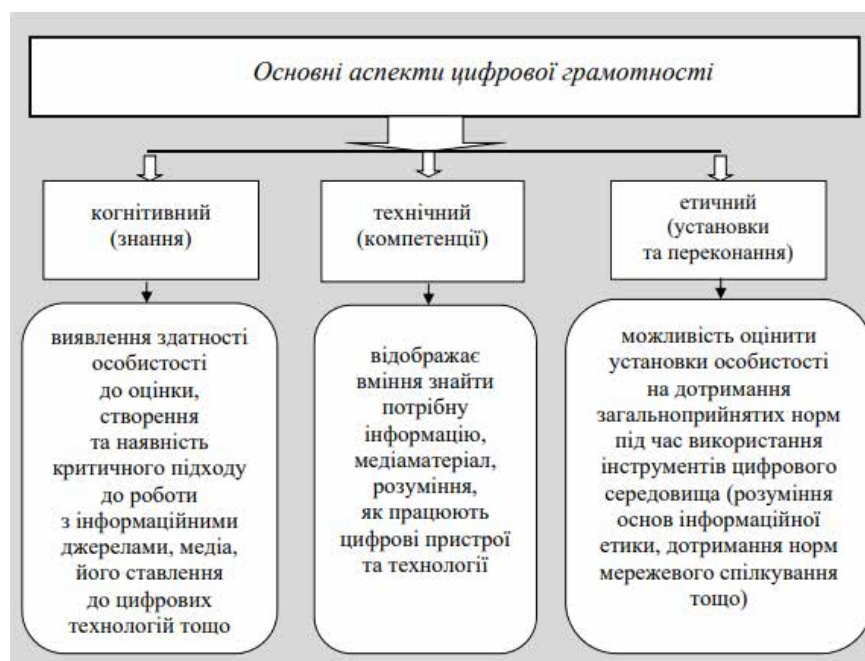
Розвиток цифрової компетентності педагога, відповідно до європейських рамок DigCompEdu, передбачає володіння шістьма основними напрямками компетенцій — від професійної взаємодії та створення цифрового контенту до індивідуалізації навчання і підтримки цифрової автономії студентів [55]. Викладач гуманітарних дисциплін у XXI столітті має бути носієм знань і водночас архітектором цифрового освітнього простору, який поєднує технології, комунікацію та гуманітарні цінності.

Професійна діяльність сучасного викладача гуманітарних дисциплін вимагає багаторівневої підготовки, що охоплює педагогічну, інформаційну, комунікативну та дослідницьку компетентності. Згідно з Концепцією розвитку цифрових компетентностей в Україні до 2025 року, основою ефективної роботи педагога є здатність критично використовувати ІКТ для організації навчального процесу, створення цифрового контенту, моніторингу результатів і забезпечення академічної доброчесності [19].

До професійно-педагогічних компетентностей належать уміння адаптувати методи викладання до індивідуальних особливостей студентів, застосовувати інтерактивні технології навчання, створювати ситуації пізнавальної активності. Як зазначає Г. Васянович, інтерактивні методи — дискусії, рольові ігри, моделювання — підвищують рівень соціальної залученості студентів і сприяють формуванню критичного мислення [3]. У поєднанні з цифровими інструментами (віртуальні дошки, хмарні сервіси, онлайн-симуляції) вони забезпечують розвиток педагогічної взаємодії нового типу.

Інформаційна компетентність передбачає вміння добирати, оцінювати, структурувати й адаптувати інформаційні ресурси відповідно до навчальних цілей. Педагог повинен створювати власний контент — інтерактивні презентації, відеолекції, тести, блоги. О. Костюк наголошує, що цифрова компетентність викладача є основним елементом цифровізації освітнього процесу, оскільки саме педагог виступає гарантом якісного поєднання технологій із дидактичними принципами [21, с. 106–108].

Зміст і структура цифрової грамотності викладача охоплюють взаємопов'язані компоненти, які визначають здатність до критичного, технічно грамотного та етично відповідального використання інформаційних технологій. Вона включає три основні аспекти — когнітивний (знання), технічний (компетенції) та етичний (установки й переконання), що разом формують цілісну систему цифрової культури педагога (рис. 1.1) [22, с. 164].

Рис. 1.1 Основні аспекти цифрової грамотності

Суттєвого значення набуває й дослідницька компетентність, що відображає здатність викладача до аналітичної діяльності, моніторингу результатів навчання, застосування статистичних та емпіричних методів у педагогічних дослідженнях. Сучасний гуманітарій повинен уміти аналізувати дані освітньої аналітики, проводити педагогічні експерименти, впроваджувати результати у практику.

Інноваційні освітні стандарти XXI століття орієнтують викладача на інтеграцію ІТ у навчальний процес. Використання цифрових платформ, LMS-систем (Moodle, Google Classroom, Canvas), сервісів для спільної роботи (Padlet, Mentimeter, Canva) дозволяє зробити навчання більш інтерактивним і орієнтованим на потреби студентів. Дослідження Л. Зимовець показують, що ефективність навчання гуманітарних дисциплін значно зростає за умов поєднання цифрових і традиційних методів, що забезпечує формування цілісної професійної культури [13].

У цифровому суспільстві до викладача гуманітарних дисциплін висуваються підвищені вимоги. Він має бути педагогом, аналітиком, комунікатором, дослідником і творцем цифрового середовища. Його професійна

діяльність повинна поєднувати гуманістичну місію освіти з технологічною компетентністю, відповідальністю за формування критичного мислення, ціннісних орієнтирів і культурної свідомості студентів [6; 19; 22].

1.2. Поняття та структура готовності викладача до використання ІТ у навчанні

Проблема готовності викладача до використання інформаційних технологій у навчанні стала важливою під час цифрової трансформації освіти. Це поняття активно досліджують сучасні українські та зарубіжні науковці. Науковці визначають готовність до використання ІТ як інтегровану якість особистості, що поєднує знання, уміння, мотивацію, рефлексивні установки та здатність до постійного оновлення професійного досвіду. Саме така готовність виступає показником зрілості викладача в цифровому суспільстві, де знання швидко змінюються і освітні технології потребують критичного осмислення їхньої педагогічної цінності.

У працях Л. Лук'янової поняття готовності трактується як системне утворення, що охоплює мотиваційний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти, кожен із яких відображає окремий аспект професійного становлення педагога. Авторка підкреслює, що ефективність використання цифрових технологій залежить від технічних навичок викладача, усвідомлення педагогічної доцільності технологічних рішень та внутрішньої готовності змінювати власну педагогічну практику відповідно до нових викликів [26, с. 12]. Така позиція відображає гуманістичну ідею про викладача як суб'єкта педагогічної взаємодії, здатного до творчої адаптації освітнього процесу в цифрових умовах.

О. Зимовець у своїх дослідженнях пропонує розглядати готовність до використання ІКТ як інтегративне новоутворення, що визначає професійну зрілість викладача в умовах інформаційного суспільства. Учена виокремлює критерії та показники сформованості готовності — від володіння базовими цифровими інструментами до творчого застосування технологій у розробленні

власних навчальних проєктів і методичних матеріалів [12, с. 73-74]. Вона підкреслює, що лише за умови системного розвитку цифрової компетентності можна забезпечити реальне оновлення гуманітарної освіти, де цифрові ресурси стають не лише засобом передачі знань, а й інструментом формування критичного мислення студентів.

О. В. Лебідь і Н. П. Волкова наголошують на тому, що готовність викладача гуманітарних спеціальностей до цифрової діяльності має багатовимірний характер і формується у процесі спеціальної професійної підготовки, спрямованої на інтеграцію педагогічних, інформаційних та комунікативних навичок [22, с. 162-163]. Дослідниці вважають, що цифрова компетентність є лише частиною ширшого поняття педагогічної готовності, яка охоплює також психологічну відкритість до інновацій, етичну відповідальність, емоційно-вольову стабільність і здатність до самоосвіти. Готовність до використання ІТ є передусім особистісно-професійною рисою викладача, що визначає його здатність ефективно взаємодіяти зі студентами у цифровому середовищі.

У контексті європейських досліджень Christine Redecker (Joint Research Centre, Європейська Комісія) у межах рамки DigCompEdu визначає готовність педагога до використання ІТ як поступовий розвиток шести рівнів цифрової компетентності — від початкового володіння технологіями (Newcomer, Explorer) до інноваційного використання та педагогічного лідерства (Pioneer, Leader) [55]. Ця модель показує, що готовність викладача змінюється з досвідом і пов'язана з його професійним зростанням та умінням оцінювати власну роботу з технологіями. Вона допомагає зрозуміти, як від простих технічних знань педагог переходить до майстерного використання цифрових інструментів у навчанні.

Узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що готовність до використання ІТ — це інтегрована властивість особистості викладача, яка поєднує мотиваційне прагнення до інновацій, когнітивне володіння знаннями про ІКТ, операційно-діяльнісну здатність ефективно застосовувати їх у педагогічному процесі та рефлексивне усвідомлення власного професійного

розвитку. Така готовність формується завдяки поєднанню професійної, методичної та цифрової компетентностей. Вони забезпечують технічну коректність і дидактичну доречність використання технологій [13; 26; 55].

Структурно-компонентна модель готовності викладача до використання інформаційних технологій відображає взаємозв'язок між внутрішніми якостями особистості педагога (мотивацією, ціннісними орієнтирами, установками) та його професійно-практичними вміннями в цифровому освітньому середовищі. Вона розкриває цілісність процесу формування готовності як складного багаторівневого утворення, де кожен компонент виконує взаємодоповнюючу функцію. Таке бачення дозволяє діагностувати рівень підготовленості викладача та розробляти ефективні програми підвищення кваліфікації у сфері цифрової педагогіки.

Мотиваційно-ціннісний компонент відображає внутрішню спрямованість педагога на впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Як зазначає Л. Лук'янова, саме позитивна установка на використання ІТ стає основою педагогічного саморозвитку та готовності до змін у традиційній системі викладання [26]. Висока мотивація формується через усвідомлення соціальної значущості цифрової трансформації освіти, внутрішнє прийняття педагогом цінностей відкритості, інклюзивності та гнучкості в навчанні. Важливою умовою підвищення мотивації є також участь викладачів у цифрових тренінгах, онлайн-курсах і професійних спільнотах, де відбувається обмін педагогічним досвідом [39].

Когнітивний компонент включає знання про інформаційні системи, цифрові інструменти, педагогічні технології, принципи електронного навчання та методи оцінювання освітніх результатів. О. Зимовець підкреслює, що когнітивна готовність передбачає володіння знаннями про технічні аспекти ІКТ та розуміння педагогічних закономірностей їх ефективного застосування [12]. Знання мають бути системними, інтегрованими в професійний контекст, а не обмежуватися володінням окремими програмними продуктами. Тільки за такої умови ІТ стають інструментом розвитку мислення студентів.

Операційно-діяльнісний компонент відображає практичні навички викладача у використанні цифрових ресурсів — створення електронних курсів, інтерактивних завдань, робота з освітніми платформами (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams), застосування систем оцінювання й візуалізації даних. Він також охоплює вміння адаптувати технології до специфіки гуманітарних дисциплін, забезпечуючи баланс між технічними можливостями і педагогічними цілями [32]. Цей компонент є показником реальної здатності викладача впроваджувати ІТ у свою професійну діяльність та організувати навчання з урахуванням цифрової культури студентів.

Рефлексивно-оцінювальний компонент передбачає здатність до самоаналізу ефективності використання ІТ, критичне осмислення власного досвіду, готовність до вдосконалення педагогічних практик і розробки нових підходів до цифрового навчання. На думку Л. М. Петренко, формування рефлексивної готовності є необхідною умовою професійної автономії викладача, адже саме вона забезпечує безперервність цифрового самонавчання та розвиток педагогічної креативності [33]. Така рефлексія дозволяє викладачеві перетворювати технології з мети на засіб особистісного і професійного зростання.

Узагальнені характеристики основних компонентів готовності викладача до використання ІТ у навчальному процесі подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Структура готовності викладача гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій

Компонент готовності	Зміст і характеристика	Показники сформованості	Рівні прояву
Мотиваційно-ціннісний	Відображає внутрішню готовність педагога до впровадження ІТ,	Професійна спрямованість на використання ІТ; інтерес до нових	Початковий — байдужість до інновацій; Середній —

	прийняття інноваційних цінностей освіти, позитивне ставлення до цифровізації.	технологій; усвідомлення педагогічної цінності цифрових інструментів.	вибіркове застосування; Високий — стабільна мотивація до цифрового вдосконалення.
Когнітивний	Сукупність знань про ІКТ, цифрові ресурси, методи дистанційного та змішаного навчання, основи педагогічного дизайну.	Знання технологій, розуміння принципів їх використання; володіння поняттями цифрової етики та авторського права.	Початковий — фрагментарні знання; Середній — системне володіння; Високий — інтегровані знання й уміння аналізу.
Операційно-діяльнісний	Практична здатність застосовувати ІТ у викладанні, створювати навчальний контент, організувати взаємодію в цифровому середовищі.	Володіння цифровими інструментами, створення мультимедійних курсів, участь у професійних спільнотах, педагогічна гнучкість.	Початковий — епізодичне застосування; Середній — системна інтеграція; Високий — творчо-інноваційна діяльність.
Рефлексивно-оцінювальний	Здатність до самоаналізу цифрової	Участь у самооцінюванні,	Початковий — зовнішня

	діяльності, критичного оцінювання власних практик, прагнення до самовдосконалення.	здатність аналізувати ефективність ІТ, відкритість до педагогічних інновацій.	мотивація; Середній — вибіркова рефлексія; Високий — усвідомлена стратегія професійного зростання.
--	---	--	--

Джерело: укладено на основі [12; 22; 26; 33; 55]

Готовність викладача гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій розглядається як системне утворення, у якому всі компоненти перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності. Їхня інтеграція забезпечує професійне зростання викладача, його здатність до інноваційної діяльності та ефективне функціонування в умовах цифрової трансформації освіти.

Узагальнена структурно-компонентна модель готовності може бути подана як система, що функціонує на трьох рівнях:

- базовий рівень — володіння елементарними цифровими навичками (робота з офісними програмами, електронною поштою, мультимедійними засобами, базовими платформами для спілкування);
- просунутий рівень — інтеграція ІТ у навчально-методичну діяльність (створення електронних курсів, онлайн-оцінювання, робота з LMS, хмарними сервісами, аналітикою навчальних даних);
- творчо-інноваційний рівень — розроблення власних цифрових продуктів і педагогічних моделей, участь у міжнародних ІТ-проектах, лідерство у цифровій трансформації освіти [55; 33].

Готовність викладача до використання інформаційних технологій постає як багатовимірна система, у якій професійна компетентність забезпечує педагогічну доцільність технологій, методична — їхню дидактичну ефективність, а цифрова — технічну реалізацію та інтеграцію у навчальний процес. Лише за умови гармонійного поєднання цих складників викладач гуманітарних дисциплін здатен до ефективного використання ІТ у навчанні.

1.3. Інформаційні технології в гуманітарній освіті: педагогічні можливості та обмеження

Використання інформаційних технологій у гуманітарній освіті відкриває нові дидактичні можливості, спрямовані на формування основних компетентностей студентів. Гуманітарна освіта, яка раніше ґрунтувалася на тексті, діалозі й культурних роздумах, тепер активно використовує цифрові платформи для підтримки цих процесів, зберігаючи при цьому ціннісну основу гуманітарного знання. Інформаційні технології допомагають створювати навчальне середовище, у якому поєднуються візуальні, текстові й інтерактивні форми подачі матеріалу, що сприяє кращому розумінню та взаємозв'язкам між різними дисциплінами [42, с. 237–239].

Інтерактивні освітні платформи, зокрема Moodle, Google Classroom, Canva, Padlet та Kahoot, стали основою для організації сучасного навчального процесу у вищій школі. Moodle використовується для систематизації матеріалів, тестування, створення електронних курсів і зворотного зв'язку між викладачем і студентом. Google Classroom забезпечує зручну взаємодію у форматі дистанційного або змішаного навчання, дозволяючи контролювати завдання, коментувати роботи та вести спільні проєкти. Платформи Padlet і Canva активізують творчий потенціал студентів, сприяючи створенню візуального контенту, спільних колажів і цифрових мап понять, що особливо важливо для дисциплін культурологічного чи філологічного профілю [24, с. 109; 44, с. 76]. А такі інструменти, як Kahoot або Quizizz, підвищують мотивацію студентів

завдяки ігровим механізмам, дозволяючи перевіряти знання у динамічній формі та розвивати навички швидкого мислення.

Застосування ІТ у гуманітарній підготовці сприяє формуванню критичного мислення, яке є базовою компетентністю ХХІ століття. Студенти навчаються аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформаційні джерела, що має особливе значення у добу надлишку цифрових даних. Як підкреслює О. Зимовець, робота з інформаційними ресурсами потребує сформованості когнітивної готовності до їх критичного осмислення, що включає навички аналізу, порівняння та узагальнення знань [12, с. 74]. Використання цифрових ресурсів у гуманітарних курсах — від онлайн-бібліотек до віртуальних музеїв і мультимедійних архівів — створює умови для занурення у міжкультурний діалог.

Цифрові технології допомагають розвивати креативність і міжкультурну комунікацію, які важливі для сучасного фахівця гуманітарного профілю. Наприклад, інтерактивні презентації, віртуальні екскурсії або цифрові історії дозволяють поєднати в одному навчальному проєкті знання з історії, мови, мистецтва та соціології, стимулюючи творче мислення студентів [8, с. 183]. За допомогою цифрових засобів гуманітарні дисципліни перестають бути лише сферою теоретичного осмислення культури й перетворюються на простір практичної діяльності, де студенти виступають активними творцями контенту. Це відповідає підходу активного навчання, де викладач виступає фасилітатором, а технології забезпечують зручність і гнучкість освітнього процесу [2, с. 249].

Використання ІТ у гуманітарній освіті також підвищує якість формування комунікативної компетентності, адже цифрові середовища (відеоконференції, форуми, електронна пошта, платформи спільного редагування) формують у студентів уміння вести діалог, аргументувати позицію та адаптувати повідомлення до різних культурних контекстів. Отож, інформаційні технології розширюють дидактичний інструментарій і стають засобом виховання цифрової культури, що інтегрує когнітивні, етичні та соціальні виміри навчання [45].

Попри очевидні переваги, використання інформаційних технологій у гуманітарній освіті має низку методологічних та етичних обмежень, які

вимагають уважного педагогічного осмислення. Головною проблемою залишається ризик поверхневого засвоєння матеріалу, що виникає внаслідок надмірної орієнтації на мультимедійність та швидке споживання інформації. Студенти часто фокусуються на зовнішній привабливості матеріалу, а не на його змістовій суті, що може знижувати рівень аналітичного мислення. Як зазначає Т. Коробко, надмірна цифровізація навчального процесу іноді веде до фрагментарності знань і втрати системного підходу до вивчення гуманітарних дисциплін [20, с. 250–251].

Ще однією проблемою є надлишок інформації, через який складно вибрати якісний навчальний матеріал. Викладач має бути не просто передавачем знань, а медіаментором, який допомагає студентам навчитися орієнтуватися й критично оцінювати інформацію в цифровому середовищі. Надмірна кількість інформації потребує розвинених фільтрів когнітивного сприйняття, адже без цього студенти ризикують втратити здатність до глибокого аналізу текстів і культурних явищ. Проблема цифрової нерівності також залишається суттєвим бар'єром: різний рівень технічного забезпечення, швидкості інтернету чи цифрової компетентності студентів створює нерівні умови доступу до якісної освіти [43].

У гуманітарних дисциплінах важливо враховувати також етичні ризики, пов'язані з академічною доброчесністю. Використання онлайн-ресурсів і автоматизованих інструментів створює небезпеку плагіату, порушення авторських прав і спрощення процесу створення навчальних робіт. Викладач має виступати вихователем цифрової відповідальності, формуючи в студентів розуміння цінності власної інтелектуальної праці. Як підкреслює Redecker у рамках DigCompEdu, цифрова компетентність педагога передбачає також етичний компонент, що охоплює цифрову етику та безпеку [55].

Важливим також є методологічне питання збереження гуманітарної сутності навчання в умовах цифрової домінації. Надмірне використання автоматизованих тестів, шаблонних завдань чи генеративних алгоритмів може призвести до стандартизації мислення студентів і зниження ролі творчого підходу. Саме тому необхідно підтримувати баланс між технологічними

інноваціями та педагогічними традиціями. Цей баланс є запорукою того, що цифровізація лише посилить її аналітичний і культуротворчий потенціал [15, с. 168].

Я вважаю, що використання ІТ у гуманітарних дисциплінах потребує чіткого методичного підходу та дотримання етичних принципів. Викладач має поєднувати сучасні технології з педагогічним досвідом, критичне мислення — із повагою до традицій, а ефективність — із гуманістичними цінностями освіти. За таких умов інформаційні технології стають інструментом розвитку особистості студента та вдосконалення змісту гуманітарної освіти.

1.4. Зарубіжний досвід підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до роботи в цифровому середовищі

Європейський досвід формування цифрової компетентності викладачів є одним із найбільш системних і науково обґрунтованих у світі. Його фундамент становить Європейська рамка цифрової компетентності педагогів — DigCompEdu, розроблена під керівництвом Christine Redecker у співавторстві з експертами *Joint Research Centre (JRC)* Європейської Комісії. Ця модель створена як стратегічний документ для підтримки цифрової трансформації освіти, орієнтований на підвищення кваліфікації педагогічних працівників у різних країнах ЄС [55].

Рамка DigCompEdu визначає шість основних сфер компетентності, що охоплюють 22 конкретні навички педагога у використанні інформаційно-комунікаційних технологій. Вони описують не лише технічні, а й педагогічні, етичні та комунікативні аспекти цифрової діяльності викладача. Ці сфери включають:

1. Професійне залучення (Professional Engagement) — інтеграцію цифрових технологій у педагогічну спільноту, онлайн-комунікацію, цифрову етику та співпрацю.

2. Цифрові ресурси (Digital Resources) — уміння добирати, створювати, змінювати й ділитися навчальними матеріалами з урахуванням авторських прав і якості контенту.
3. Педагогічна практика (Teaching and Learning) — застосування ІТ для планування, проведення занять, змішаного навчання, а також розвитку автономії студентів.
4. Оцінювання (Assessment) — використання цифрових інструментів для моніторингу навчальних досягнень, формувального оцінювання та аналітики даних.
5. Розвиток компетентностей студентів (Empowering Learners) — індивідуалізацію навчання, підтримку інклюзії, розвиток мотивації та самостійності.
6. Цифрова компетентність студентів (Facilitating Learners' Digital Competence) — сприяння формуванню у студентів навичок інформаційної грамотності, медіаетики, творчого використання технологій і безпечної поведінки в інтернеті [55].

Модель передбачає шість рівнів цифрової майстерності викладача — *Newcomer, Explorer, Integrator, Expert, Leader, Pioneer*, — які відображають етапи поступового професійного зростання.

- На рівні *Newcomer* педагог лише знайомиться з цифровими технологіями, використовуючи базові функції.
- *Explorer* демонструє перші спроби інтеграції ІТ у навчання.
- *Integrator* систематично застосовує технології в методиці викладання.
- *Expert* — оптимізує цифрові інструменти відповідно до педагогічних цілей.
- *Leader* поширює власний досвід серед колег.
- *Pioneer* виступає лідером інновацій, ініціюючи нові підходи й проєкти у сфері цифрової педагогіки.

Рамка *DigCompEdu* стала основою для численних європейських програм підвищення кваліфікації педагогів. Наприклад, у Німеччині, Іспанії, Італії та

Естонії вона інтегрована у національні стратегії цифрової освіти. У Німеччині розроблено платформу *DigitalPakt Schule*, що забезпечує курси підвищення кваліфікації з цифрової дидактики; в Іспанії — створено систему сертифікації *Marco de Competencia Digital Docente* (MCDD), побудовану за принципами DigCompEdu; в Естонії діє проект *eCompetence Teacher Framework*, що поєднує самодіагностику та індивідуальні траєкторії професійного розвитку.

Цікавим є те, що модель *DigCompEdu* орієнтована не лише на технічну обізнаність викладача, а й на його педагогічне мислення, вміння оцінювати етичні аспекти цифровізації, критично аналізувати навчальні ресурси та забезпечувати інклюзивність. Це робить її універсальним орієнтиром для освітніх політик у країнах ЄС і водночас ефективним інструментом модернізації гуманітарної освіти.

Досвід США, Канади та країн Азії свідчить про розроблення багатовекторних стратегій розвитку цифрової компетентності викладачів, у тому числі гуманітарних спеціальностей. У цих країнах цифрова підготовка розглядається як безперервний процес професійного розвитку, що поєднує освітні технології, науку та практику. Створюють гнучкі навчальні програми, які допомагають педагогам швидко пристосовуватися до технологічних змін і потреб студентів покоління «цифрових уродженців».

Однією з найвідоміших ініціатив є Google for Education Teacher Center, що надає онлайн-курси, сертифікації та методичні матеріали для викладачів. Програма охоплює такі напрями, як створення інтерактивних уроків, робота з хмарними інструментами, використання штучного інтелекту в освіті та побудова цифрового безпечного середовища. Викладачі гуманітарних дисциплін особливо активно використовують модулі *Applied Digital Skills*, які навчають студентів створювати мультимедійні проекти, розробляти візуальні історії та здійснювати критичний аналіз інформації у мережі [49].

У США важливе місце посідають ISTE Standards for Educators — система стандартів, що визначає компетентності сучасного педагога у цифрову добу. Вона охоплює сім основних напрямів, зокрема роль викладача як *learner, leader*,

citizen, collaborator, designer, facilitator, analyst, що підкреслює необхідність поєднання технологічної обізнаності з педагогічною креативністю. Ці стандарти активно застосовуються в університетах США для акредитації програм педагогічної освіти, зокрема у *Stanford University, University of Michigan, Columbia Teachers College*.

У Канаді створено мережу *Digital Literacy and Competency Network (DLCN)*, що об'єднує освітян, науковців і технологічних експертів для розроблення програм розвитку цифрової грамотності викладачів. Канадський підхід вирізняється акцентом на етичній відповідальності педагога, медіаграмотності та цифровому громадянстві — аспектах, особливо важливих для гуманітарних наук [50].

У країнах Азії, зокрема в Сінгапурі, Південній Кореї, Японії та Китаї, цифрова підготовка викладачів є складовою державних освітніх політик. Вона базується на принципах *UNESCO ICT Competency Framework for Teachers (2023)*, який визначає шість основних сфер: розуміння ІКТ у навчанні, планування та політика, програми й оцінювання, педагогічні практики, цифрова грамотність учнів і професійне вдосконалення викладачів [52]. Університети цих країн активно впроваджують змішані моделі навчання, використовуючи локальні та міжнародні платформи (*Coursera, EdX, FutureLearn*), а також розробляють програми для гуманітаріїв, орієнтовані на створення медіаконтенту, цифрову філологію, візуальні дослідження культури.

Загальною тенденцією у США, Канаді та країнах Азії є переорієнтація освітніх систем із технічного володіння інструментами на розвиток педагогічно осмисленої цифрової компетентності, що передбачає здатність до критичного аналізу цифрового контенту, формування у студентів медіакультури, міжкультурної комунікації та академічної доброчесності. Такий підхід доводить, що цифровізація освіти у світі стає ціннісним і культурним процесом, який вимагає від викладача гуманітарного профілю поєднання технологічної грамотності з емпатією, аналітичністю та етичним мисленням [54; 55].

Висновки до першого розділу

У межах теоретичного аналізу проблеми підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій з'ясовано сутність базових понять дослідження — професійна діяльність викладача, готовність до використання ІТ, цифрова компетентність, цифрова грамотність та інформаційно-комунікаційні технології. На підставі вивчення наукових праць українських і зарубіжних учених (Лук'янової, Зимовець, Лебідь, Волкової, Redecker та ін.) уточнено авторське розуміння готовності викладача гуманітарних дисциплін до використання ІТ як інтегрованої професійно-особистісної якості, що поєднує мотиваційну спрямованість на інноваційну діяльність, когнітивне володіння знаннями про цифрові технології, операційно-діяльнісну здатність до їх практичного застосування та рефлексивну оцінку результатів власної педагогічної роботи.

Установлено, що професійна діяльність сучасного викладача гуманітарних дисциплін у цифровому освітньому середовищі характеризується переходом від ролі транслятора знань до фасилітатора навчання, який організовує самостійну пізнавальну діяльність студентів за допомогою інтерактивних засобів, віртуальних платформ і хмарних сервісів. У цьому контексті педагог виступає не лише користувачем технологій, а й проєктувальником освітнього простору, здатним інтегрувати цифрові інструменти з гуманітарними методами викладання, забезпечуючи розвиток критичного мислення, креативності та міжкультурної комунікації студентів.

Проаналізовано структуру готовності викладача до використання ІТ, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти. Виявлено, що становлення цієї готовності має поетапний характер: від базового рівня цифрової грамотності до творчо-інноваційного рівня, на якому педагог стає суб'єктом цифрових змін, здатним розробляти власні технологічні рішення та навчальні ресурси. Важливим чинником цього процесу є гармонійне поєднання професійної,

методичної та цифрової компетентностей, що визначає ефективність педагогічної діяльності у сучасному інформаційному суспільстві.

Виявлено педагогічні можливості використання інформаційних технологій у формуванні гуманітарних компетентностей студентів. Зокрема, інтерактивні платформи Moodle, Google Classroom, Padlet, Canva, Kahoot та інші сприяють індивідуалізації навчання, розвитку критичного та аналітичного мислення, формуванню навичок цифрової комунікації та культурного діалогу. Водночас підкреслено наявність методологічних та етичних обмежень цифровізації гуманітарної освіти — ризику поверхневого засвоєння матеріалу, інформаційного перевантаження, цифрової нерівності й загрози порушення академічної доброчесності. Отже, використання ІТ потребує педагогічно виваженого підходу, який поєднує інноваційність із гуманістичними цінностями освіти.

Узагальнення зарубіжного досвіду засвідчило, що в Європі, США, Канаді та країнах Азії процес цифрової підготовки викладачів має системний характер і базується на міжнародних стандартах — DigCompEdu, ISTE Standards, UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Зокрема, рамка DigCompEdu визначає шість сфер та 22 компетенції, що охоплюють професійне залучення, цифрові ресурси, педагогічну практику, оцінювання, розвиток студентів і їхню цифрову компетентність, а також шість рівнів педагогічної майстерності — від Newcomer до Pioneer. Ці підходи стали методологічною основою національних програм підвищення кваліфікації викладачів, орієнтованих на формування педагогічно осмисленої цифрової культури.

Підсумовуючи, я можу стверджувати, що підготовка викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій — це багаторівневий процес, який охоплює технічне володіння цифровими інструментами, розвиток педагогічного мислення, етичну відповідальність і здатність до творчої та інноваційної роботи.

РОЗДІЛ 2. СТАН ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Аналіз нормативно-правових документів щодо цифрової трансформації освіти в Україні

Цифрова трансформація української освіти регламентується низкою стратегічних документів державного рівня, які визначають цілі, принципи та інструменти впровадження інформаційних технологій у закладах вищої освіти. Базові орієнтири задає Концепція розвитку цифрових компетентностей в Україні до 2025 року (розпорядження КМУ №167-р), що формує рамку розвитку цифрових навичок громадян і окремих акцент робить на підвищенні цифрової компетентності педагогічних працівників як головної умови модернізації освітнього процесу [19; 37]. На рівні секторної політики завдання цифровізації конкретизовано у Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки, де цифрові інструменти розглядаються як засіб підвищення якості освіти, забезпечення академічної доброчесності, міжнародної інтеграції та розширення доступу до навчання [43]. Водночас орієнтацією на європейські стандарти педагогічної цифрової компетентності слугує Європейська рамка DigCompEdu, рекомендована до використання як методологічна основа проектування програм підвищення кваліфікації викладачів [55].

Аналіз змісту цих документів дає змогу виокремити чотири провідні напрями державної політики цифровізації.

1. Підвищення цифрової грамотності педагогів. Концепція КМУ та стратегічні документи у сфері вищої освіти передбачають системне навчання викладачів, сертифікацію/самооцінювання рівнів цифрової компетентності та підтримку безперервного професійного розвитку впродовж кар'єри.

2. Розвиток цифрової інфраструктури ЗВО: модернізацію технічного оснащення, ліцензування програмного забезпечення, розбудову захищених освітніх середовищ і систем навчальної аналітики.
3. Створення та якісна кураторська підтримка електронних освітніх ресурсів (ЕОР): відкриті курси, репозитарії, мультимедійні бібліотеки, із дотриманням авторського права та принципів відкритої науки.
4. Розширення форматів дистанційного й змішаного навчання із забезпеченням стандартів якості, інклюзивності та академічної доброчесності (прозорі процедури оцінювання, перевірка на плагіат, етичні норми онлайн-взаємодії).

Окремого розгляду потребує адаптація європейської моделі DigCompEdu до національних практик підвищення кваліфікації. Вона дозволяє вибудовувати індивідуальні траєкторії професійного зростання викладачів та інструменти самооцінювання/сертифікації. Для української системи вищої освіти це означає можливість узгодити програми підвищення кваліфікації зі стандартами ЄС та забезпечити порівнюваність результатів підготовки педагогів.

Вплив згаданих політик на викладання гуманітарних дисциплін має як можливості, так і виклики. З одного боку, державні документи прямо стимулюють інтеграцію ІТ у гуманітарну підготовку: підтримують створення мультимедійних корпусів текстів, цифрових архівів, віртуальних музеїв, платформ для колаборативного письма та розвитку медіаграмотності — це відкриває шлях до міжкультурної комунікації, проєктного навчання та розвитку критичного мислення здобувачів. З іншого боку, гуманітарний цикл традиційно менш насичений лабораторними ІТ-практиками, тому потребує методичної локалізації цифрових рішень: переосмислення форм оцінювання (автентичні завдання, цифрові портфоліо), роботи з джерелами (етика цитування, авторське право, робота з ШІ-інструментами), а також підсилення компетенцій викладачів у сфері педагогічного дизайну гуманітарного контенту — саме на це й орієнтує використання DigCompEdu в частинах «Digital Resources», «Assessment» і «Facilitating Learners' Digital Competence».

Нормативно-правова база України загалом узгоджується з європейськими підходами: наявні документи задають цілі цифровізації, інструменти підвищення кваліфікації й вимоги до якості та етики цифрового навчання [19; 43; 55]. Ступінь відповідності стандартам ЄС є високим у методологічній площині (прийняття рамкових орієнтирів, зокрема DigCompEdu), однак подальшого посилення потребують практичні механізми впровадження в гуманітарних дисциплінах — передусім методична підтримка викладачів і забезпечення інфраструктури в ЗВО.

2.2. Дослідження рівня цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін

Питання розвитку цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін посідає провідне місце у сучасних наукових дослідженнях, що пов'язано з глобальною цифровізацією освітнього середовища та необхідністю формування у педагогів нових професійних навичок. У наукових працях поняття цифрової компетентності викладача розглядається як сукупність знань, умінь, цінностей і ставлень, що забезпечують ефективне, етичне та творче використання цифрових технологій у професійній діяльності.

Дослідники наголошують, що цифрова компетентність охоплює комплекс компонентів, серед яких найчастіше виокремлюють: когнітивний, операційно-діяльнісний, комунікативний, мотиваційний та рефлексивний (Гуменний О.) [6]; інформаційно-аналітичний, технологічний, педагогічний та ціннісно-світоглядний (Лебідь О., Волкова Н.) [22, с. 162]; мотиваційно-когнітивний, інформаційно-технічний і рефлексивний (Зимовець О.) [12, с. 72]; інформаційно-комунікаційний, операційний і творчо-аналітичний (Костюк О.) [21, с. 107]; а також ціннісний, когнітивно-технологічний та рефлексивно-оцінювальний (Петренко Л., Кучерявий О., Лавріненко О.) [33, с. 89–91].

У працях українських і зарубіжних науковців акцентується, що цифрова компетентність викладача не може зводитися лише до володіння технічними засобами — вона включає педагогічну здатність інтегрувати цифрові технології

у зміст навчальних дисциплін, розробляти авторські електронні ресурси та критично оцінювати їх ефективність [51]. На думку О. Лук'янової, готовність викладача до цифрової педагогічної діяльності базується на поєднанні професійної мотивації, технологічної грамотності та педагогічної рефлексії, що формуються у процесі безперервної освіти [26, с. 14].

Відповідно до європейської рамки DigCompEdu, запропонованої С. Redecker, розвиток цифрової компетентності педагогів відбувається поетапно, що передбачає ініціювання власних цифрових інновацій (Redecker С.) [55]. Українські дослідники, спираючись на цю модель, адаптують її до національного контексту. Так, Лебідь і Волкова доводять, що більшість викладачів гуманітарних дисциплін вітчизняних ЗВО перебувають на проміжних рівнях *Explorer–Integrator*, тобто володіють базовими цифровими інструментами, однак потребують методичної підтримки у впровадженні складніших цифрових технологій [22, с. 164].

У подібному напрямі розвиваються праці О. Зимовець, яка обґрунтовує структуру професійних умінь викладача гуманітарних дисциплін в умовах інформаційного суспільства та визначає критерії їх сформованості — когнітивно-знаннєвий, діяльнісно-практичний, мотиваційний і рефлексивний [12, с. 75]. Схожий підхід демонструє О. Гуменний, який пропонує виокремлювати комунікаційні та аналітичні уміння як складові професійно-цифрової компетентності викладача [6].

Дослідження зарубіжних авторів підтверджують подібні тенденції. Так, Kiryakova G. і Kozhuharova D. зазначають, що цифрова компетентність викладача вищої школи включає три ключові напрями: технологічну готовність, педагогічну інноваційність і цифрову етику [54]. Aydin M. та Yildirim T. підкреслюють, що підвищення рівня цифрової компетентності можливе лише за умови поєднання мотиваційного чинника з рефлексивною самооцінкою та методичним наставництвом [50].

Аналіз сучасних українських публікацій свідчить, що викладачі гуманітарних дисциплін переважно демонструють середній рівень цифрової

компетентності — вони активно користуються базовими платформами (Google Classroom, Zoom, Moodle), але рідше інтегрують цифрові технології для проєктної, дослідницької чи міждисциплінарної роботи (Пахомов С., Косовець М., Чубенко В.) [32]. При цьому, як зазначає Гурмак Ю., застосування інноваційних цифрових методів сприяє розвитку комунікативних компетентностей студентів і підвищує інтерактивність навчального процесу [8, с. 183].

Узагальнюючи результати теоретичних і емпіричних досліджень, можна стверджувати, що цифрова компетентність викладачів гуманітарних дисциплін формується на стику педагогічних, технологічних і рефлексивних складників. Більшість викладачів вітчизняних ЗВО перебувають на етапі поступової інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, що вимагає системної підтримки з боку освітніх інституцій — через курси підвищення кваліфікації, методичні центри та створення цифрової інфраструктури відповідно до положень Концепції розвитку цифрових компетентностей в Україні до 2025 року [19].

2.3. Результати анкетування викладачів і студентів (оцінка ефективності використання ІТ у навчальному процесі)

У процесі дослідження для визначення фактичного стану цифрової готовності учасників освітнього процесу та з'ясування ефективності впровадження інформаційних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін було проведено анкетування серед викладачів і студентів закладів вищої освіти (Додаток А). Анкета мала на меті комплексно оцінити рівень використання цифрових інструментів у навчанні, ставлення респондентів до цифровізації освітнього середовища, а також виявити труднощі, що перешкоджають ефективному впровадженню ІТ у гуманітарних спеціальностях.

Метою анкетування було виявити взаємозв'язок між рівнем цифрової компетентності викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей та якістю навчального процесу, а також визначити, наскільки інформаційні технології

впливають на формування гуманітарних компетентностей — критичного мислення, креативності та міжкультурної комунікації.

Опитування проводилося в онлайн-форматі з використанням Google Forms. Участь в опитуванні взяли представники університетів гуманітарного профілю, педагогічних і класичних університетів, що забезпечило різноманітність вибірки.

Анкета мала змішаний характер і містила лише тестові запитання, згруповані у п'ять тематичних блоків:

1. Загальні відомості про респондентів,
2. Рівень використання інформаційних технологій у навчанні,
3. Ставлення до цифровізації освіти,
4. Проблеми та труднощі у впровадженні ІТ,
5. Перспективи вдосконалення цифрової підготовки викладачів і студентів.

Опитування проводилося серед викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти України. Загальна кількість респондентів становила 30 осіб, із яких 15 (50 %) — викладачі та 15 (50 %) — студенти. У вибірку увійшли представники університетів гуманітарного профілю, педагогічних та класичних закладів, що забезпечує репрезентативність отриманих результатів.

Дані про респондентів наведено у таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

Дані про респондентів дослідження

№ з/п	Показник	Категорія	Кількість осіб	Частка, %
1	Роль у навчальному процесі	Викладачі	15	50,0
		Студенти	15	50,0

2	Стаж педагогічної / навчальної діяльності	до 5 років	15	50,0
		6–10 років	7	23,3
		11–20 років	4	13,3
		понад 20 років	4	13,3
3	Вікова група	до 25 років	13	43,3
		26–40 років	10	33,3
		41–55 років	4	13,3
		понад 55 років	3	10,0

Як видно з таблиці 2.3.1, вибірка респондентів є збалансованою за професійною роллю — викладачі та студенти представлені у рівних пропорціях. Половина опитаних (50 %) має педагогічний або навчальний стаж до п'яти років, що вказує на домінування молодшої групи респондентів. Віковий розподіл також підтверджує цю тенденцію: 43,3 % становлять особи віком до 25 років, ще 33,3 % — респонденти віком від 26 до 40 років. Таким чином, більшість учасників дослідження є молодими фахівцями або студентами, які активно користуються цифровими технологіями у навчальному процесі, що дозволяє розглядати отримані дані як показові для сучасного освітнього середовища.

З метою з'ясування ставлення викладачів і студентів до використання інформаційних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін було поставлено низку запитань, що стосуються оцінки їх значення, впливу на ефективність освітнього процесу та участі у програмах підвищення цифрової кваліфікації.

Результати подано у таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2

Оцінка значення цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін

№ з/п	Питання	Варіант відповіді	Кількість осіб	Частка, %
4	Як Ви оцінюєте значення цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін?	Визначальне	12	40,0
		Важливе	12	40,0
		Другорядне	5	16,7
		Не бачу потреби	1	3,3
5	Чи вважаєте Ви, що цифрові інструменти підвищують ефективність навчального процесу?	Так	18	60,0
		Частково	11	36,7
		Ні	1	3,3
6	Як часто Ви берете участь у навчанні або підвищенні кваліфікації з цифрових технологій (курси, вебінари, тренінги)?	Регулярно	11	36,7
		Іноді	9	30,0
		Рідко	6	20,0
		Ніколи	4	13,3

Як видно з таблиці 2.3.2, більшість респондентів позитивно оцінюють роль цифрових технологій у гуманітарній освіті: 40 % опитаних вважають її визначальною, ще 40 % — важливою. Це свідчить про високу усвідомленість педагогічної спільноти щодо потреби у цифровій трансформації навчального процесу. Лише 16,7 % розглядають використання ІТ як другорядне, а незначна частка (3,3 %) не бачить потреби у їх застосуванні.

Переважає більшість опитаних (60 %) вважають, що цифрові інструменти підвищують ефективність навчання, а ще 36,7 % визнають їх часткову користь. Лише одна особа (3,3 %) зазначила, що використання ІТ не впливає на результати освітнього процесу. Це свідчить про загальне визнання позитивного ефекту цифровізації на якість викладання та навчання.

Щодо участі у програмах підвищення цифрової кваліфікації, 36,7 % респондентів беруть участь у них регулярно, 30 % — іноді, що демонструє активність частини викладачів і студентів у самоосвіті. Водночас 20 % роблять це рідко, а 13,3 % — ніколи не брали участі у подібних заходах, що може вказувати на потребу у ширшій доступності курсів і системній підтримці цифрової підготовки в освітніх закладах.

Для з'ясування практичного рівня застосування інформаційних технологій у навчальному процесі респондентам було запропоновано відповісти на запитання щодо частоти використання ІТ та визначити цифрові платформи, які вони застосовують найчастіше.

Результати опитування подано у таблиці 2.3.3 і на рис. 2.3.1.

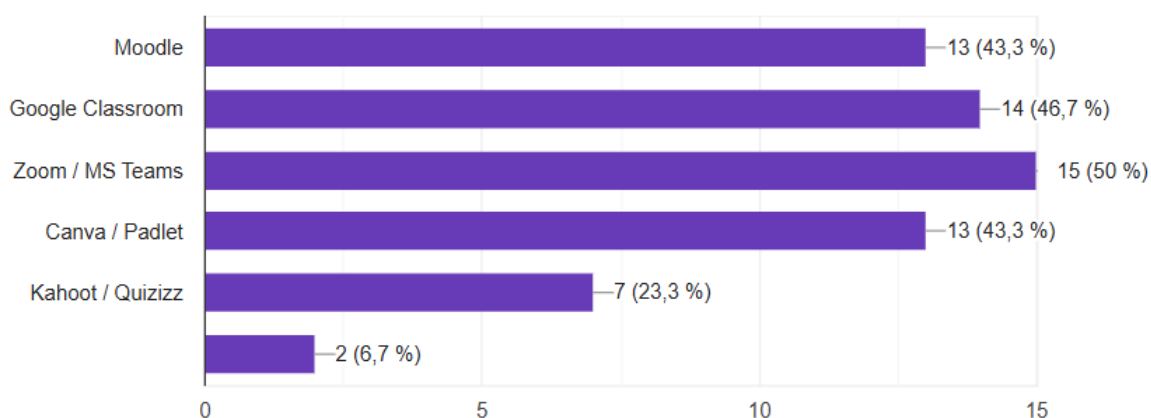
Таблиця 2.3.3

Частота використання цифрових технологій у навчальному процесі

№ з/п	Варіант відповіді	Кількість осіб	Частка, %
1	На кожному занятті	11	36,7
2	Частково (кілька разів на тиждень)	11	36,7

3	Рідко	5	16,7
4	Не використовую	3	10,0

Як видно з таблиці 2.3.3, цифрові технології стали важливим елементом навчального процесу: 36,7 % опитаних застосовують їх на кожному занятті, ще стільки ж (36,7 %) — частково, кілька разів на тиждень. Це свідчить про високий рівень цифрової інтеграції у викладанні гуманітарних дисциплін. Лише 16,7 % використовують ІТ епізодично, а 10 % не застосовують їх узагалі, що може бути пов'язано з обмеженим доступом до технічних ресурсів або браком цифрових навичок.

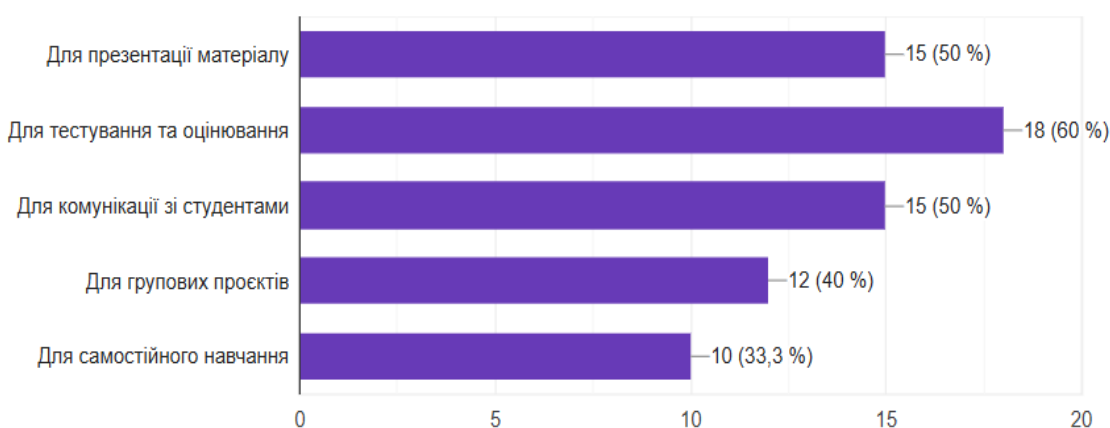
Рис. 2.3.1. Найпопулярніші цифрові платформи серед викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей

Аналіз даних (рис. 2.3.1) показав, що найбільш поширеними інструментами дистанційної та змішаної освіти є Zoom / MS Teams (50 %), Google Classroom (46,7 %) та Moodle (43,3 %). Значна частина респондентів активно користується візуальними та інтерактивними сервісами — Canva / Padlet (43,3 %) і Kahoot / Quizizz (23,3 %), що підтверджує тенденцію до поєднання традиційних навчальних платформ із креативними методами роботи. Лише 6,7 % зазначили використання інших, менш популярних програм, що свідчить про певну стабільність у виборі цифрових середовищ.

Отримані результати демонструють, що освітній процес у гуманітарній сфері все активніше переходить у цифрову площину, а викладачі й студенти використовують широкий спектр онлайн-інструментів для реалізації навчальних завдань, взаємодії та оцінювання знань.

З метою з'ясування, у яких саме видах діяльності найчастіше застосовуються цифрові інструменти, респондентам було запропоновано обрати одну або кілька відповідей, що відображають основні напрями використання ІТ у викладанні гуманітарних дисциплін.

Отримані дані подано на рис. 2.3.2.

Рис. 2.3.2. Мета застосування інформаційних технологій у навчальному процесі

Як показано на рис. 2.3.2, основними напрямками використання інформаційних технологій у навчальному процесі є тестування та оцінювання знань (60 %), презентація навчального матеріалу (50 %) та комунікація зі студентами (50 %). Це свідчить про те, що цифрові інструменти найбільш активно застосовуються для контролю засвоєння знань і забезпечення зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу.

Дещо рідше інформаційні технології використовуються для групових проєктів (40 %) та самостійного навчання (33,3 %). Такий розподіл вказує на те, що потенціал цифрових ресурсів для розвитку автономного навчання і колаборативних форм роботи ще не повністю реалізований у гуманітарній освіті.

Отримані результати засвідчують, що цифровізація гуманітарної освіти переважно зосереджується на традиційних дидактичних цілях — поданні, контролі та оцінюванні знань, тоді як формування навичок самостійного здобуття інформації та спільної проектної діяльності залишається перспективним напрямом розвитку цифрових практик.

Для з'ясування суб'єктивного сприйняття якості навчального процесу з використанням інформаційних технологій і визначення впливу цифрових інструментів на рівень мотивації викладачів і студентів було поставлено два запитання. Результати опитування подано у таблиці 2.3.4.

Таблиця 2.3.4

Оцінка ефективності навчання з використанням ІТ і вплив цифрових технологій на мотивацію

№ з/п	Питання	Варіант відповіді	Кількість осіб	Частка, %
10	Як Ви оцінюєте ефективність навчання з використанням ІТ?	Дуже висока	12	40,0
		Достатня	9	30,0
		Середня	8	26,7
		Низька	1	3,3
11	Як впливає використання цифрових технологій на Вашу мотивацію до навчання / викладання?	Підвищує мотивацію	18	60,0
		Не змінює	11	36,7
		Знижує мотивацію	1	3,3

Як видно з таблиці 2.3.4, 40 % респондентів вважають ефективність навчання з використанням ІТ дуже високою, ще 30 % — достатньою. Це свідчить про загальне визнання позитивного впливу цифрових технологій на якість освітнього процесу. Для 26,7 % учасників ефективність оцінюється як середня, а лише 3,3 % відзначили низький рівень результативності, що може бути пов'язано з технічними труднощами або недостатньою цифровою компетентністю.

Щодо впливу ІТ на мотиваційні чинники, 60 % респондентів вказали, що цифрові технології підвищують мотивацію до навчання й викладання, оскільки сприяють різноманітності форм подання матеріалу, інтерактивності та гнучкості процесу. 36,7 % не помітили істотних змін у рівні зацікавленості, а 3,3 % зазначили зниження мотивації, що може бути пов'язане з перевантаженням інформаційними ресурсами чи недостатньою адаптацією до цифрових форматів роботи.

Узагальнення отриманих даних дає підстави стверджувати, що більшість викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей позитивно оцінюють як ефективність, так і мотиваційний потенціал цифрових технологій. Це підтверджує поступову інтеграцію ІТ у гуманітарну освіту та її сприйняття як важливого чинника підвищення якості навчального процесу.

З метою виявлення уявлень респондентів про найважливіші цифрові компетентності для успішної професійної діяльності у сфері освіти, учасникам було запропоновано обрати одну навичку, яку вони вважають пріоритетною для роботи в цифровому освітньому середовищі.

Отримані результати подано у таблиці 2.3.5.

Таблиця 2.3.5

Найважливіші навички для ефективної роботи в цифровому середовищі

№ з/п	Навичка	Кількість осіб	Частка, %
1	Використання навчальних платформ	6	20,0
2	Педагогічний дизайн	7	23,3

3	Цифрова безпека	7	23,3
4	Робота з візуальним контентом	7	23,3
5	Аналіз освітніх даних	3	10,0

Як видно з таблиці 2.3.5, найчастіше респонденти відзначали такі навички, як педагогічний дизайн (23,3 %), цифрова безпека (23,3 %) і робота з візуальним контентом (23,3 %). Це вказує на зростаюче усвідомлення необхідності не лише технічного, але й педагогічно обґрунтованого використання цифрових ресурсів, а також уміння захищати персональні дані та освітні матеріали.

Трохи менше значення респонденти надали навичці роботи з навчальними платформами (20 %), що свідчить про достатній рівень її засвоєння більшістю учасників опитування. Водночас аналіз освітніх даних (10 %) сприймається як менш актуальна компетенція, хоча в сучасній освітній аналітиці ця навичка стає все важливішою для моніторингу навчальних досягнень і персоналізації освітнього процесу.

Завершальний блок анкетування був спрямований на виявлення перешкод, що заважають ефективному впровадженню цифрових технологій, а також на оцінку їхнього впливу на формування гуманітарних компетентностей і визначення пріоритетних напрямів подальшого вдосконалення цифровізації освіти.

Отримані результати подано у таблиці 2.3.6.

Таблиця 2.3.6

**Труднощі використання ІТ у навчальному процесі та напрями
вдосконалення цифровізації освіти**

№ з/п	Питання	Варіант відповіді	Кількість осіб	Частка, %
13	Які труднощі найчастіше заважають ефективному використанню ІТ у навчальному процесі?	Недостатня технічна база	7	23,3
		Відсутність навичок	7	23,3
		Нестача часу	4	13,3
		Відсутність підтримки адміністрації	7	23,3
		Байдужість студентів / викладачів	5	16,7
14	Чи сприяє використання ІТ розвитку гуманітарних компетентностей (критичне мислення, комунікація, креативність)?	Так, значно	20	66,7
		Частково	9	30,0
		Ні	1	3,3
15	На Вашу думку, що найбільше потребує вдосконалення у сфері цифровізації освіти?	Підготовка викладачів	10	33,3

		Оснащення закладів освіти	6	20,0
		Платформи та програми	6	20,0
		Мотивація студентів	5	16,7
		Нормативно-правова підтримка	3	10,0

Як показано у таблиці 2.3.6, серед головних перешкод у застосуванні ІТ респонденти найчастіше вказували на недостатню технічну базу (23,3 %), нестачу цифрових навичок (23,3 %) та відсутність адміністративної підтримки (23,3 %). Ці чинники свідчать про системні труднощі у створенні належних умов для повноцінного використання цифрових технологій у гуманітарній освіті. Менш поширеними, але все ще значущими залишаються нестача часу (13,3 %) та байдужість учасників освітнього процесу (16,7 %), що демонструє потребу в розвитку мотиваційного й організаційного компонентів цифрової культури.

Аналіз відповідей на питання 14 показує, що переважна більшість респондентів — 66,7 % — переконані, що використання ІТ значно сприяє розвитку гуманітарних компетентностей, таких як критичне мислення, креативність і комунікація. Ще 30 % зазначили частковий вплив, що може свідчити про нерівномірність упровадження цифрових технологій у різних дисциплінах. Лише 3,3 % учасників не вбачають позитивного ефекту, що підтверджує загальну тенденцію позитивного сприйняття ІТ як інструменту підвищення якості гуманітарної освіти.

Щодо напрямів подальшого вдосконалення цифровізації освіти, найчастіше респонденти наголошували на необхідності підготовки викладачів (33,3 %), що логічно поєднується з виявленими труднощами. Наступними за пріоритетністю є оснащення навчальних закладів сучасними технологіями (20 %) та удосконалення освітніх платформ і програм (20 %). Також 16,7 % опитаних

відзначили потребу у підвищенні мотивації студентів, а 10 % — у зміцненні нормативно-правової підтримки, що забезпечує сталий розвиток цифрової трансформації освіти.

Аналіз результатів засвідчує, що викладачі й студенти гуманітарних спеціальностей розглядають інформаційні технології як механізм розвитку головних гуманітарних компетентностей. Водночас подолання технічних, методичних та організаційних бар'єрів є передумовою для формування повноцінного цифрового освітнього середовища в університетах.

2.4. Виявлення труднощів та бар'єрів у застосуванні ІТ у гуманітарних дисциплінах

Розвиток цифрової освіти в Україні супроводжується не лише позитивною динамікою впровадження інформаційних технологій, а й низкою об'єктивних і суб'єктивних бар'єрів, що впливають на ефективність цифрової трансформації гуманітарної освіти. Результати анкетування викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей дали змогу систематизувати основні групи труднощів, які перешкоджають повноцінному використанню ІТ у навчальному процесі.

1. Технічні бар'єри. До найпоширеніших проблем респонденти віднесли недостатню технічну базу (23,3 %) та нестабільне інтернет-з'єднання, що ускладнює використання платформ дистанційного навчання, таких як Zoom, Google Classroom і Moodle. У регіональних закладах освіти ці труднощі проявляються особливо гостро, оскільки матеріально-технічна інфраструктура не відповідає сучасним вимогам. Обмежені технічні ресурси знижують якість навчального процесу, зокрема можливість створення мультимедійних матеріалів та інтерактивних занять.

Подібні проблеми фіксуються і в європейських дослідженнях: навіть у межах проєкту *DigCompEdu* відзначено, що технічна нерівність між навчальними закладами залишається одним із найвагоміших стримувальних чинників цифровізації освіти [53].

2. Психолого-педагогічні бар'єри. Серед суб'єктивних чинників частина викладачів вказала на страх перед новими технологіями, низьку самооцінку власних цифрових умінь і потребу в адаптації до інноваційних форматів викладання. За результатами анкетування, 16,7 % опитаних зазначили байдужість або пасивність колег і студентів у використанні цифрових інструментів, що свідчить про недостатню мотивацію та стійкість цифрових практик у навчальному середовищі.

Європейські дослідження підтверджують, що психологічні бар'єри є одним із найстійкіших чинників опору змінам у педагогічному середовищі. Як наголошують Kiryakova та Kozhuharova, рівень цифрової впевненості педагога безпосередньо впливає на ефективність використання технологій і готовність до інтеграції ІТ у навчальний процес [54]. Крім того, перевантаження педагогів і високий рівень стресу, зафіксований у період активної цифровізації, часто призводять до зниження професійної мотивації та інноваційної активності.

3. Організаційні бар'єри. Організаційні труднощі охоплюють відсутність адміністративної підтримки (23,3 %), перевантаження викладачів і нестачу часу (13,3 %) на підготовку цифрових матеріалів. Брак методичної допомоги, матеріального стимулювання або внутрішніх ресурсів спричинює професійне виснаження педагогів.

У європейській практиці такі бар'єри долаються шляхом створення інституційної підтримки для викладачів. Як зазначає Redecker, у межах ініціатив *Digital Learning Hubs* у країнах ЄС викладачі мають змогу отримувати консультації, технічну допомогу та обмінюватися досвідом щодо ефективних цифрових рішень [53]. Такий підхід сприяє формуванню стійкої культури цифрової педагогіки.

4. Методологічні бар'єри. Окрему групу становлять методологічні труднощі, пов'язані з нестачею адаптованих дидактичних моделей для гуманітарних дисциплін. Значна частина респондентів (23,3 %) зазначила, що бракує практичних навичок і чітких методичних орієнтирів для інтеграції ІТ у свої предмети. Більшість цифрових інструментів розроблені для природничих

або технічних напрямів, тоді як гуманітарні науки вимагають методик, орієнтованих на розвиток критичного мислення, аналітичного письма, культурного аналізу й комунікації.

Європейська рамка *DigCompEdu Framework* наголошує, що цифрова компетентність педагога включає вміння переосмислювати методику викладання відповідно до міждисциплінарного гуманітарного контексту [54]. В українських умовах цей аспект потребує особливої уваги — через інтеграцію цифрових підходів у педагогічну освіту та розроблення власних методичних моделей.

Проведене дослідження дозволило виділити чотири взаємопов'язані групи бар'єрів — технічні, психолого-педагогічні, організаційні та методологічні, які комплексно впливають на темпи цифрової трансформації гуманітарної освіти в Україні. Подолання цих перешкод вимагає узгодженої державної, інституційної та науково-методичної політики, що передбачає:

- Розвиток освітньої інфраструктури (модернізацію обладнання, забезпечення стабільного доступу до інтернету).
- Підвищення кваліфікації викладачів шляхом системних тренінгів і програм з цифрової педагогіки.
- Розроблення методичних рекомендацій та навчальних ресурсів, адаптованих до гуманітарних дисциплін.
- Формування цифрової культури серед викладачів і студентів, що передбачає обмін кращими практиками, підтримку інновацій і стимулювання педагогічної творчості.

Ефективна цифрова трансформація гуманітарної освіти можлива лише за умови поєднання технічного забезпечення з методичною підготовкою та психологічною готовністю педагогів до інновацій. Досвід країн ЄС підтверджує, що інтеграція цифрової педагогіки, розвиток інституційної підтримки й безперервна освіта викладачів є визначальними чинниками успішного переходу до нової моделі гуманітарної освіти [53, 55].

Висновки до другого розділу

У межах проведеного дослідження було здійснено аналіз нормативно-правових засад цифрової трансформації освіти в Україні, визначено рівень цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін і також узагальнено результати анкетування викладачів і студентів щодо ефективності використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Аналіз законодавчих і стратегічних документів (Концепція розвитку цифрових компетентностей в Україні до 2025 року, Стратегія розвитку вищої освіти на 2022–2032 роки) засвідчив, що цифровізація освіти є пріоритетним напрямом державної політики, який охоплює розвиток цифрової інфраструктури, підвищення цифрової грамотності педагогів, розширення дистанційного та змішаного навчання, а також забезпечення академічної доброчесності. Визначено, що європейська рамка DigCompEdu виступає методологічною основою для формування цифрової компетентності викладачів, адже вона конкретизує шість сфер діяльності педагога — від використання цифрових ресурсів до підтримки самостійності студентів у цифровому середовищі.

Емпірична частина дослідження підтвердила, що більшість опитаних викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей усвідомлюють значення цифрових технологій у навчальному процесі: 80 % респондентів оцінили їх роль як визначальну або важливу, 60 % зазначили, що ІТ підвищують ефективність навчання, а понад третина бере участь у програмах підвищення цифрової кваліфікації. Найпоширенішими цифровими платформами, які застосовуються в навчанні, є Google Classroom, Moodle, Zoom, Canva та Padlet. Це свідчить про активну інтеграцію цифрових інструментів у гуманітарну підготовку, хоча більшість викладачів перебувають на проміжних рівнях цифрової зрілості — Explorer–Integrator за моделлю DigCompEdu.

Разом із тим, результати анкетування виявили низку труднощів і бар'єрів у використанні ІТ у гуманітарних дисциплінах. Подібні проблеми фіксуються й у європейських дослідженнях, однак у країнах ЄС їх подолання забезпечується

завдяки системним програмам підвищення кваліфікації, сертифікації за рамкою DigCompEdu, а також розвитку національних цифрових платформ (DigitalPakt Schule, Marco de Competencia Digital Docente) [53–55]. Українська практика потребує посилення саме методичної і технічної підтримки викладачів, зокрема створення науково-методичних центрів цифрової гуманітарної освіти, упровадження короткотермінових тренінгів та наставництва з цифрової педагогіки.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що стан готовності викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій є середнім, а рівень цифрової компетентності — фрагментарно сформованим. Для підвищення ефективності цифровізації гуманітарної освіти необхідно реалізувати такі напрями: 1) створення системи підвищення кваліфікації з цифрової педагогіки; 2) розроблення адаптованих методичних моделей викладання гуманітарних дисциплін з використанням ІТ; 3) розвиток цифрової інфраструктури закладів освіти; 4) формування культури безперервного цифрового саморозвитку викладачів і студентів.

Результати дослідження підтверджують, що цифрова компетентність стає визначальним чинником професійного успіху сучасного викладача гуманітарних дисциплін і подолання бар'єрів у її розвитку можливе через поєднання державної підтримки, інституційних ініціатив та особистісної мотивації до інноваційного навчання.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ВИКОРИСТАННЯ ІТ

3.1. Модель формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін.

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу та діагностики готовності (розд. 1–2), пропонується інтегрована модель формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін. Вона поєднує гуманістичну спрямованість освіти, принципи академічної доброчесності, інклюзивності та доказовості зі структурою міжнародної рамки DigCompEdu (професійна взаємодія; цифрові ресурси; педагогіка; оцінювання; підтримка учіння; розвиток цифрової компетентності здобувачів) і узгоджується з національними стратегічними документами (Концепція розвитку цифрових компетентностей; Стратегія розвитку вищої освіти). Модель структуровано навколо чотирьох взаємопов'язаних компонентів готовності, окреслених у розд. 1: мотиваційно-ціннісного (професійні установки й цінності), когнітивного (система знань про цифрові інструменти, дидактику та етику їх застосування), операційно-діяльнісного (практики створення й використання цифрових ресурсів, інтеграція інструментів у заняття, формувальне оцінювання) та рефлексивно-оцінювального (самооцінювання, зовнішня експертиза, аналітика результатів, корекція траєкторій підвищення кваліфікації) [22, с. 161–166; 26, с. 9–20; 12, с. 71–79]. Запропонована конфігурація відповідає сучасним студіям щодо структури цифрової компетентності викладачів та механізмів її розвитку у вищій школі, зокрема вимогам до валідних індикаторів, шкал оцінювання й траєкторій професійного зростання.

Концептуальну основу моделі становлять чотири принципи. По-перше, гуманістична спрямованість спирається на смислоцентричний і діяльнісний підходи у викладанні гуманітарних дисциплін, де цифрові інструменти є посередниками навчального досвіду, а не самоціллю. По-друге, академічна доброчесність і дотримання авторського права задають стандарти створення та

використання освітнього контенту (посилання, ліцензування, перевірка оригінальності, культура цитування). По-третє, інклюзивність у поєднанні з принципами універсального дизайну забезпечує доступність цифрових ресурсів для різних категорій здобувачів (адаптивний дизайн, альтернативні формати, відповідність WCAG), що особливо важливо для циклу гуманітарних дисциплін з його комунікативно-інтерпретаційною природою [21, с. 107; 24, с. 107–112]. По-четверте, доказовість означає систематичне використання аналітики навчальних даних та інструментів формувального оцінювання для ухвалення педагогічних рішень і корекції курсу.

Спираючись на висновки розд. 2, де ідентифіковано технічні, методичні, мотиваційні та організаційні бар'єри, модель має пряму «антибар'єрну» проєкцію: кожен компонент пов'язано зі специфічними індикаторами та навчальними діями, що адресно усувають виявлені перешкоди (наприклад, дефіцит методичних зразків компенсується банком шаблонів завдань і рубрик; невизначеність з оцінюванням — впровадженням формувального оцінювання та прозорих критеріїв; низька самооцінка цифрових умінь — регулярною рефлексією, менторством і мікромодулями підвищення кваліфікації). Така логіка «причина → рішення» корелює з рекомендаціями щодо системного розгортання змін у підготовці викладача [33, с. 155].

Структурно модель поєднує шість сфер DigCompEdu з чотирма компонентами готовності, утворюючи операційну матрицю індикаторів, а також задає три рівні зрілості: базовий, просунутий і інноваційний. Рівні корелюють із логікою поступу від ознайомлення та наслідування зразків до адаптації та творчої трансформації практик викладання (відповідно до рівнів від *Newcomer* до *Pioneer* у DigCompEdu). На базовому рівні очікується стабільне використання LMS, правомірний добір і базове редагування цифрових ресурсів, застосування елементарних інтерактивних методів; на просунутому — проєктування завдань високого порядку (аналіз, інтерпретація, дискусія) з підтримкою цифрових інструментів і впровадження формувального оцінювання; на інноваційному — створення авторських цифрових модулів, використання аналітики даних для

персоналізації, менторство колег та поширення практик у межах кафедри/факультету (Додаток Б.).

Відповідність між компонентами готовності, індикаторами вимірювання та рівнями зрілості узагальнено у таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1.

Матриця «рівень × компонент × індикатор» (фрагмент)

Компонент	Індикатори вимірювання	Базовий	Просунутий	Інноваційний
Мотиваційно-ціннісний	Дотримання принципів доброчесності; ; орієнтація на інклюзивність; ; готовність до змін	декларує	впроваджує у практику курсу	є носієм змін, менторить колег
Когнітивний	Знання сфер DigCompEdu; авторське право/ліцензії; ; методи формування оцінювання	фрагментарні	системні, пов'язані з предметом	системні + інтердисциплінарні зв'язки
Операційно-діяльнісний	Створення правомірних ресурсів; використання LMS і інтерактивних	використання типових шаблонів	адаптація та комбінування методів	авторські цифрові модулі, спільноти практики

	інструментів; проектування завдань високого порядку			
Рефлексивно - оцінювальни й	Регулярна рефлексія; використання рубрик; аналітика навчальних даних для корекції	нерегулярно	регулярні цикли поліпшення	дані-орієнтоване вдосконалення й поширення практик

Примітка: для кожного індикатора в емпіричній частині задано шкалу 0–2–4 бали (відсутність — часткове — повне оволодіння), що дозволяє будувати профілі компетентності та відстежувати динаміку у форматі pre-/post- (Додаток В.).

Система індикаторів вибудована за принципом операціоналізації кожної сфери DigCompEdu в координатах чотирьох компонентів готовності. Так, у сфері «Цифрові ресурси» індикаторами визначено спроможність легально добирати, адаптувати й створювати матеріали, забезпечувати їх доступність і коректно посилатися на джерела; у сфері «Педагогіка» — проектувати заняття із застосуванням цифрових інструментів для розвитку аналітико-інтерпретаційних умінь студентів; у сфері «Оцінювання» — впроваджувати формувальне оцінювання (рубрики, чек-листи, взаємооцінювання) і використовувати аналітику LMS для зворотного зв'язку; у сфері «Підтримка учіння» — організувати індивідуалізовані траєкторії, тьюторський супровід і цифрові консультації; у сфері «Професійна взаємодія» — комунікувати в цифрових середовищах і дотримуватися цифрового етикету; у сфері «Розвиток цифрової

компетентності здобувачів» — навчати студентів академічній доброчесності, безпечній роботі з даними та етиці штучного інтелекту.

Для забезпечення надійності оцінювання індикатори супроводжуються описовими рівневими дескрипторами та прикладами доказів (артефактів): силлабуси з позначеними цифровими результатами навчання, шаблони завдань з критеріями оцінювання, банк правомірних ресурсів, аналітичні звіти з LMS, протоколи взаємної самооцінювання, результати опитувань студентів щодо якості зворотного зв'язку [51, с. 6; 24, с. 109]. У такий спосіб модель поєднує вимірюваність, прозорість і придатність до масштабування у внутрішню систему забезпечення якості освітньої програми.

Приклади індикаторів за сферами DigCompEdu та відповідних джерел доказів узагальнено у таблиці 3.1.2.

Таблиця 3.1.2

Приклади індикаторів і джерел доказів (фрагмент)

Сфера DigCompEdu	Основний індикатор	Джерела доказів
Цифрові ресурси	Створює/адаптує навчальні матеріали з дотриманням авторського права та принципів доступності	репозиторій ресурсів із ліцензіями; анотації до ресурсів; технічні описи доступності
Педагогіка	Проектує інтерактивні види діяльності для розвитку критичного мислення	силлабус; приклади завдань «аналіз—інтерпретація—дискусія»; зразки інструкцій
Оцінювання	Використовує формувальне оцінювання й аналітику LMS для персоналізації зворотного зв'язку	рубрики; скріншоти журналу/аналітики; приклади індивідуальних рекомендацій

Підтримка учіння	Організовує тьюторський супровід та цифрові консультації	графіки консультацій; лог взаємодій; відгуки студентів
Проф. взаємодія	Дотримується цифрового етикету і політик безпеки даних	регламенти курсу; політика конфіденційності; приклади службових комунікацій
Розвиток ЦК здобувачів	Формує у студентів базові засади доброчесності та етики AI	інструкції щодо цитування, чек-листи перевірки; кейси обговорення

Операційним механізмом моделі обрано цикл Plan–Do–Check–Act (PDCA), який забезпечує поступове, дано-орієнтоване підвищення рівня цифрової компетентності (Додаток Д.). На етапі Plan здійснюється аудит індивідуального профілю за індикаторами (шкала 0–2–4), визначаються пріоритетні зони зростання й узгоджуються цілі на семестр. Етап Do передбачає виконання мікромодулів і майстер-класів (створення правомірних ресурсів; інтерактивні методи для гуманітарних дисциплін; формувальне оцінювання; безпека й етика), створення авторських артефактів і пілотування їх у курсі. На етапі Check здійснюється аналіз навчальних даних (журнал LMS, виконання завдань, рубрики, опитування здобувачів), порівняння з цільовими індикаторами. Етап Act включає рефлексивну сесію та корекцію силлабуса/ресурсів, планування наступного циклу, а також поширення практик (шкільні/кафедральні семінари, менторство). Така логіка узгоджується з підходом самодетермінації в розвитку цифрових компетентностей (опора на автономію, компетентність і дотичність як мотиваційні драйвери змін) і сприяє сталому підвищенню рівня на часовому відрізку одного семестру [51, с. 6–7].

Таблиця 3.1.3

«Дорожня карта» підвищення рівня за один семестр (8–12 тижнів)

Тижні	Етап PDCA	Цілі та дії	Вихід (артефакти/дані)
1–2	Plan	Аудит профілю; постановка цілей; вибір мікромодулів	індивідуальний план; базова оцінка (pre)
3–5	Do	Мікромодулі: ресурси/педагогіка/оцінювання/етика; пілотування у заняттях	чернетки матеріалів; перші дані LMS
6–7	Check	Аналіз виконання; рубрики; фідбек студентів	звіт аналітики; корекційні нотатки
8–9	Act	Оновлення силлабуса/ресурсів; підготовка капстоуна	версія 2.0 матеріалів
10–12	Check– Act	Підсумкове оцінювання (post), рефлексія, план наступного циклу	порівняння pre/post; рекомендації

Ефективність моделі верифікується через порівняння pre-/post- за індикаторами, зовнішню експертизу артефактів за рубриками та аналіз навчальних даних. До головних показників віднесено: зростання частки правомірно створених/адаптованих цифрових ресурсів у курсі; приріст використання формульованого оцінювання та якості зворотного зв'язку; підвищення показників участі й завершуваності завдань у LMS; збільшення кількості авторських цифрових модулів; позитивна динаміка оцінок студентів щодо зрозумілості критеріїв і корисності фідбеку. Зміни в мотиваційно-ціннісному та рефлексивно-оцінювальному компонентах додатково фіксуються через самооцінювання й короткі напівструктуровані інтерв'ю, що узгоджується з практикою змішаних методів у дослідженнях цифрової компетентності

викладачів [49, 51]. Доцільність і можливість масштабування підтверджується відповідністю моделі національним стратегічним орієнтирам і потребам програм підвищення кваліфікації в системі вищої освіти [37, 43].

3.2. Методичне забезпечення, апробація та перспективи інтеграції цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін

Відповідно до запропонованої у підрозділі 3.1 моделі, що поєднує сфери DigCompEdu, методичне забезпечення розгортається як цілісна інфраструктура підтримки змін у навчально-викладацькій діяльності. Його конструкція спирається на національні рамки розвитку цифрових компетентностей і стратегію модернізації вищої освіти, які фіксують потребу в системних, відтворюваних та доказових рішеннях на рівні закладу освіти, а також узгоджується з операційною логікою DigCompEdu (сфери: професійна взаємодія; цифрові ресурси; педагогіка; оцінювання; підтримка учіння; розвиток цифрової компетентності здобувачів). Відтак, підхід передбачає одночасне проектування: а) пакета методичних матеріалів (політики, силлабуси, інструкції, рубрики, зразки завдань), б) тренінгової програми для викладачів (апробація через цикл PDCA), в) маршрутної карти інтеграції цифрових технологій у гуманітарні курси з чіткими критеріями оцінювання результатів.

Зміст методичного забезпечення вибудовано як відповідь на бар'єри, ідентифіковані у розділі 2 (технічні, методичні, мотиваційні, організаційні). У науково-методичній літературі підкреслюється, що саме дефіцит дидактичних зразків, прозорих критеріїв оцінювання й підтримки в обранні правомірних та доступних ресурсів гальмує якісну цифровізацію гуманітарних дисциплін [12, 24, 33, 51]. Тому пакет структуровано як «набір рішень», кожне з яких має свій операційний фокус та очікуваний доказ.

Відповідність елементів методичного забезпечення виявленим бар'єрам і сферам DigCompEdu узагальнено у таблиці 3.2.1.

**Відповідність елементів методичного забезпечення бар'єрам і сферам
DigCompEdu (фрагмент)**

Бар'єр	Елемент забезпечення	Сфера DigCompEdu	Операційний фокус	Очікуваний доказ
V1: Невизначеність у відборі ресурсів	Політика авторського права і доступності; інструкція з відкритого ліцензування	«Цифрові ресурси»	Правомірне створення/адаптація контенту, WCAG/UDL	Репозиторій із ліцензіями, технічні описи доступності
V2: Відсутність прозорих критеріїв	Набір рубрик до типових завдань гуманітарного циклу	«Оцінювання»	Формувальне оцінювання, якісний фідбек	Рубрики, приклади зворотного зв'язку
V3: Слабка інтеграція активних методів	Каталог сценаріїв активностей (дискусія, дебати, цифрові історії, віртуальні архіви)	«Педагогіка»	Завдання високого порядку, критичне мислення	Силлабус із вбудованими активностями
V4: Нерегулярна	Шаблони PDCA-звітів;	«Проф. взаємодія»,	Дані-орієнтована корекція курсу	Журнал/аналітика LMS,

рефлексія та аналітика	інструкція з аналітики LMS	«Оцінювання»		рефлексивні звіти
B5: Нерівний доступ студентів	Пам'ятка з інклюзивності, альтернативних форматів, етики AI	«Підтримка учіння», «Розвиток ЦК здобувачів»	Доступність, цифрова етика та доброчесність	Чек-листи, інструкції для студентів

Пакет доповнюється типізованими силлабусами гуманітарних дисциплін, у яких результати навчання формулюються через індикатори моделі 3.1 (наприклад: «здобувач володіє практиками правомірного створення і ре-дизайну ресурсів; реалізує формувальне оцінювання; демонструє етику цифрової взаємодії. Для підтримки рутинної роботи викладача включено інструкції до LMS (налаштування формувального оцінювання, побудова курсів, робота з аналітикою), а також збірник інструментів для гуманітарних курсів (віртуальні музеї, цифрові архіви, інтерактивні карти/таймлайни, дошки на кшталт Padlet) [24, с. 110]. Додатково рекомендовано спиратися на відкриті освітні програми підвищення кваліфікації у сфері ІТ в освіті для узгодження внутрішніх матеріалів із зовнішніми стандартами [29, 19].

З огляду на змішані ролі викладача-гуманітарія — фасилітатора інтерпретації текстів/смислів і дизайнера цифрових практик — тренінгова програма спроектована як інтенсив 12–16 акад. год. з поєднанням мікромодулів і менторської підтримки. Дизайн відповідає підходу самодетермінації у розвитку цифрових компетентностей (автономія, компетентність, дотичність як мотиваційні драйвери) [52] і операційній рамці DigCompEdu.

Цілі програми. Підвищити рівень за індикаторами моделі 3.1 у сферах «Цифрові ресурси», «Педагогіка», «Оцінювання», «Підтримка учіння»,

забезпечивши правомірність і доступність контенту, системне формувальне оцінювання, застосування активних методів та регулярну рефлексію на основі даних.

Структура інтенсиву (прикладний варіант 6 занять × 2–3 год).

Карту модулів, очікуваних результатів навчання та доказів/артефактів узагальнено у таблиці 3.2.2.

Таблиця 3.2.2

Карта модулів, результатів і доказів

Модуль	Основні результати навчання	Практична робота	Доказ/артефакт
М1. Аудит і цілепокладання	Індивідуальний профіль (pre), цілі на семестр	Заповнення рубрики 0–2–4; план PDCA	Аудит-профіль, план цілей
М2. Правомірні та доступні ресурси	Відкрите ліцензування; WCAG/UDL	Редизайн матеріалу курсу з Alt-текстами	Репозиторій ресурсів
М3. Активні методи у гуманітаристиці	Дизайн завдань високого порядку	Сценарій дискусії/дебатів/цифрової історії	Опис активності в силлабусі
М4. Формувальне оцінювання та аналітика	Рубрики; індивідуалізований фідбек	Налаштування журналу LMS; аналіз даних	Рубрика; скріни аналітики
М5. Етика, доброчесність, етика AI	Політика курсу; кейси етичних дилем	Розробка інструкції для студентів	Політика/інструкція

Мб. Капстоун і рефлексія	Інтегрований міні-модуль курсу	Презентація; взаємооцінювання	Артефакт курсу; post-оцінка
--------------------------	--------------------------------	-------------------------------	-----------------------------

Оцінювання й апробація. Ефекти фіксуються через: 1) pre-/post-оцінку за рубрикою індикаторів (шкала 0–2–4), 2) зовнішню експертизу артефактів (дві рецензії за рубрикою), 3) аналітику LMS (участь, завершуваність, якість виконання), 4) опитування здобувачів щодо корисності зворотного зв'язку. Такий дизайн відповідає вимогам до валідності вимірювання цифрових компетентностей викладачів і забезпечує можливість статистичної оцінки приросту.

Для коректності представлення результатів апробації доцільно дотримуватися єдиної структури: опис вибірки (кафедра/факультет, кількість викладачів, дисципліни), порівняння pre/post за кожним індикатором (середні, Δ , 95% ДІ), якісні спостереження (вибрані цитати з рефлексивних звітів/рецензій), ілюстрації артефактів (скріни LMS, уривки з рубрик) (Додаток Ж.). Мінімально достатнім статистичним критерієм у межах практико-орієнтованої апробації є фіксація помітного приросту за щонайменше трьома індикаторами, пов'язаними з ресурсами, активними методами та формувальним оцінюванням, що узгоджується з узагальненнями систематичних оглядів щодо розвитку цифрових компетентностей у ЗВО.

Шаблон подання кількісних і якісних результатів апробації узагальнено у таблиці 3.2.3.

Шаблон подання результатів (фрагмент)

Індикатор	М (pre)	М (post)	Δ	95% ДІ	Коментар (якісні спостереження)
Правомірні ресурси	2.1	3.4	+1.3	[+0.9; +1.7]	Зросла частка OER з коректними ліцензіями
Формувальне оцінювання	1.9	3.2	+1.3	[+0.8; +1.8]	Рубрики стали основою фідбеку
Аналітика LMS	1.5	2.8	+1.3	[+0.7; +1.9]	Регулярні «мікро- аудити» курсу
Активні методи	2.2	3.5	+1.3	[+0.9; +1.7]	Збільшено питому вагу дискусій/дебатів

Перспективи інтеграції цифрових технологій розглядаються як дорожня карта із чітко окресленими напрямками, організаційними умовами та ключовими показниками ефективності (KPI). Змістовні напрями включають: розбудову аналітики навчальних даних та формувального оцінювання в LMS; широке застосування цифрових архівів, віртуальних музеїв, сторітелінгу; поетапне запровадження AR/VR-сценаріїв у курсах історії культури/мистецтвознавства; інтеграцію інструментів академічної доброчесності та етики AI у силлабуси; систематичне забезпечення доступності контенту (WCAG/UDL) [33, 10, с. 881–890]. Реалізація потребує кадрових (тьютори/ментори), організаційних (графік підвищення кваліфікації), технічних (LMS, ліцензії) і регуляторних передумов, узгоджених з національними документами [37, 43].

Основні показники інтеграції та джерела їх вимірювання зведено у таблиці 3.2.4.

KPI-панель інтеграції (перший цикл — 1 рік)

KPI	Вихідний рівень	Ціль (12 міс.)	Джерело даних
Частка курсів із формувальним оцінюванням	20%	60%	Журнал/налаштування
Кількість авторських цифрових модулів	0–1/викл.	≥3/викл.	Репозиторій артефактів
Частка ресурсів з коректними ліцензіями	40%	90%	Перевірка силлабусів/репозиторію
Доступність (WCAG/UDL) у курсах	фрагм.	системна	Чек-лист доступності
Позитивні оцінки студентів щодо фідбеку	3.5/5	≥4.3/5	Опитування здобувачів
Участь викладачів у менторингу/семінарах	епізод.	регулярна (≥2/семестр)	Протоколи семінарів

Ризики та їх мінімізація. Потенційні загрози — когнітивне перевантаження викладача, етичні дилеми (використання AI інструментів), нерівний доступ здобувачів, безпека даних. Відповідні контрзаходи: мікрокроки впровадження і PDCA-петлі; явні політики етики/добročесності та навчальні кейси; вимоги до альтернативних форматів; регламенти щодо персональних даних та кібергігієни.

Запропонована конфігурація методичного забезпечення, тренінгової апробації та маршрутної інтеграції трансформує модель 3.1 у відтворювану практику з чіткими індикаторами й механізмами контролю якості. Поєднання PDCA, рубрикаторів і KPI забезпечує вимірюваність приростів та узгодження з національними орієнтирами модернізації вищої освіти.

Висновки до третього розділу

У межах наукового пошуку запропоновано комплекс методичних заходів, спрямованих на досягнення критеріїв формування цифрової компетентності викладачів гуманітарних дисциплін закладів вищої освіти, що охоплюють: нормативно-методичний блок (семінар: «DigCompEdu і національні орієнтири: як узгодити модель курсу», майстер-класи: «Політика академічної доброчесності й авторського права в курсі гуманітарного циклу», «Доступність і UDL: швидкі перевірки відповідності WCAG», тренінг: «Конструктор силлабуса з цифровими результатами навчання»); інноваційно-адаптивний блок (семінари: «Інтерактивні формати гуманітарного навчання: дебати, цифрові історії, віртуальні архіви», «Етика й безпека використання AI-інструментів у викладанні», тренінги: «Проектування завдань високого порядку з цифровою підтримкою», «LMS-аналітика для формувального оцінювання», майстер-класи: «Відкриті ліцензії та редизайн навчальних матеріалів», «Використання цифрових музеїв і карт у курсах історії культури»); креативно-діяльнісний блок (семінари: «Побудова авторського цифрового модуля з гуманітарної дисципліни», «Сторітелінг як технологія інтерпретації текстів і контекстів», тренінги: «Розроблення рубрик і чек-листів для взаємо- та самооцінювання», «Організація тьюторських практик та цифрових консультацій», майстер-класи: «Візуалізація інтерпретаційних даних: таймлайни, карти, мережеві графи», «AR/VR-сценарії для культурологічних і філологічних курсів»); аналітико-рефлексивний блок (семінари: «PDCA-цикл викладача: планування, перевірка, дія», «Е-портфоліо артефактів як доказ результативності», тренінги: «Pre-/Post-аудит цифрової компетентності за індикаторами моделі», «Побудова KPI-панелі кафедри», майстер-класи: «Рефлексивний звіт викладача: як інтерпретувати LMS-дані», «Менторинг і поширення практик у спільноті кафедри»).

Зазначені заходи забезпечують логіку перенесення розробленої моделі у стабільну практику кафедри через поєднання нормативної узгодженості, методичної підтримки, технологічної інноваційності та дано-орієнтованої рефлексії; очікуваними результатами є підвищення якості гуманітарної

підготовки, зростання частки правомірно ліцензованих і доступних ресурсів, розгортання формувального оцінювання та посилення академічної доброчесності й залученості здобувачів.

ВИСНОВКИ

Наведене дослідження комплексно висвітлює теоретичні, нормативні й прикладні засади підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій. На етапі теоретичного аналізу окреслено зміст і структуру цифрової компетентності як інтегрованої професійно-особистісної якості викладача, що поєднує мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінювальний компоненти. Узагальнення міжнародних рамок і вітчизняних стратегічних орієнтирів дозволило визначити концептуальні принципи — гуманістичну спрямованість, академічну доброчесність, інклюзивність та доказовість — котрі слугують «опорною сіткою» для подальших рішень у методичному й організаційному вимірах.

Емпірична частина зафіксувала реальний запит на цифровізацію гуманітарного навчання та водночас окреслила проблемні зони, що стримують поступ: нерівномірність рівня володіння цифровими інструментами, потребу у прозорих критеріях формування оцінювання, питання правомірності використання ресурсів та забезпечення доступності контенту. Дані опитувань і спостережень підтвердили: позитивне ставлення до ІТ не автоматично конвертується у системні практики — потрібні чіткі індикатори, приклади, рубрики, інструкції та супровід. Саме ці висновки стали підґрунтям для проєктування практичних рішень третього розділу.

У розділі 3 запропоновано інтегровану модель формування цифрової компетентності викладача-гуманітарія, що проєктує чотири компоненти готовності на шість сфер DigCompEdu. Модель передбачає три рівні зрілості (базовий, просунутий, інноваційний) та систему індикаторів із рівневими дескрипторами й рубрикацією 0–2–4, придатну для побудови персональних профілів, визначення траєкторій росту і відстеження динаміки у форматі pre-/post-. Така операціоналізація забезпечує вимірюваність і керованість змін — від точкового застосування інструментів до цілісного редизайну навчальних практик на основі даних.

Для перенесення моделі з концептуального рівня в практику розгорнуто методичний пакет, який адресно «закриває» виявлені бар'єри. Його ядро становлять політики академічної доброчесності, авторського права і доступності; типізовані силлабуси з цифровими результатами навчання; банк завдань і рубрик до гуманітарних курсів; інструкції з налаштування LMS та використання аналітики навчальних даних. Сукупно ці матеріали створюють стандартизоване й відтворюване середовище, в якому викладач має зрозумілі орієнтири, зразки артефактів та інструменти самоконтролю якості.

Механізмом упровадження обрано тренінгову програму тривалістю 12–16 академічних годин, структуровану за циклом PDCA (Plan–Do–Check–Act). На етапі планування здійснюється аудит індикаторів і постановка цілей; у фазі дії створюються правомірні й доступні ресурси, інтегруються активні методи, налаштовується формувальне оцінювання; на етапі перевірки аналізуються дані LMS і результати студентського зворотного зв'язку; у фазі корекції оновлюються силлабуси, вдосконалюються матеріали, організується поширення практик у межах кафедри. Комбінування кількісних (pre-/post-, аналітика LMS) і якісних (експертиза артефактів, рефлексивні звіти) процедур підсилює доказовість ефектів та підвищує надійність висновків.

Для забезпечення керованості змін запропоновано маршрут інтеграції на 1–3 роки з чіткими KPI: частка курсів із формувальним оцінюванням, питома вага правомірно ліцензованих і доступних ресурсів, кількість авторських цифрових модулів, показники якості зворотного зв'язку за студентськими опитуваннями, участь викладачів у семінарах і менторських активностях. Вбудовування цих показників у внутрішню систему забезпечення якості дозволяє відстежувати поступ не лише на рівні окремого курсу чи викладача, а й на рівні освітньої програми та підрозділу.

Практична значущість роботи полягає у створенні повного інструментарію для підготовки викладачів-гуманітаріїв до ефективного використання ІТ: моделі з індикаторами, рубрик і шаблонів силлабусів, чеклистів PDCA та структури е-портфолію артефактів. Це робить рекомендації придатними до масштабування,

адаптації під різні дисципліни й контексти, а також до включення в програми підвищення кваліфікації. Водночас окреслено ризики (когнітивне перевантаження, етичні дилеми використання AI, цифрова нерівність, захист даних) та шляхи їх мінімізації: впровадження малими кроками, явні політики та інструкції, альтернативні формати матеріалів, регламенти кібергігієни.

З огляду на обмеження вибірки емпіричної частини доцільним напрямом подальших досліджень є ширша експериментальна апробація в кількох закладах вищої освіти, порівняльний аналіз дисциплін гуманітарного циклу, а також подовжений постперіод для фіксації стійких ефектів. Перспективним видається і дослідження впливу окремих інструментів (напр., аналітики навчальних даних, цифрового сторітелінгу, AR/VR) на розвиток критичного мислення й інтерпретаційних умінь студентів.

Підсумовуючи, поєднання гуманістичних освітніх цінностей і вимог академічної доброчесності з операційною логікою DigCompEdu та дано-орієнтованими підходами до оцінювання створює життєздатну модель підготовки викладачів гуманітарних дисциплін до використання ІТ. Запропоновані методичні рішення, тренінг і маршрут інтеграції забезпечують вимірювані прирости цифрової компетентності викладачів, підвищення якості гуманітарної підготовки, посилення залученості здобувачів та зміцнення внутрішніх механізмів якості освітніх програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар А. М. Використання мультимедійних технологій при вивченні гуманітарних предметів у навчальних закладах вищої та професійної освіти / А. М. Боднар // *Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти* : зб. наук. праць III Міжнар. наук.-метод. конф. (ч. 1). Полтава : Полтавська державна аграрна академія, 2019. С. 24–26.
2. Боднар А., Кіріка Д. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності в організації навчального процесу при викладанні гуманітарних дисциплін / А. Боднар, Д. Кіріка // *Наука XXI ст.: виклики та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2021. Т. 1. Суспільні науки. С. 242–253.
3. Васянович Г. П., Логвиненко В. М. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи / Г. П. Васянович, В. М. Логвиненко // *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. Київ : Інститут проблем виховання НАПН України, 2023. С. 85–93.
4. Вітвицька С. Професійний саморозвиток майбутніх викладачів закладів вищої освіти засобами інформаційних технологій / С. Вітвицька // *Нові технології навчання*. Вип. 94. 2020. С. 50–54.
5. Вітренко Ю. М., Ворона В. О. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки: економічний аспект / Ю. М. Вітренко, В. О. Ворона // *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2, № 2. С. 1–15.
6. Гуменний О. Д. Професійно-цифрова компетентність викладача професійно-теоретичної підготовки ЗП(ПТ)О: теоретичні засади, практичні рішення та виклики цифрової доби / О. Д. Гуменний // *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. Вип. 18.
7. Гуревич Р., Гордійчук Г., Коношевський Л., Коношевський О., Віктор С. Використання інформаційних ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів: досвід, проблеми, перспективи / Р. Гуревич, Г. Гордійчук, Л. Коношевський, О. Коношевський, С. Віктор // *Modern Information Technologies*

and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems. Вінниця : ВНТУ, 2022. С. 5–20.

8. Гурмак Ю. Інноваційні технології у процесі навчання та формування комунікативних компетентностей у студентів гуманітарних спеціальностей / Ю. Гурмак // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Вип. 21 (89). 2024. С. 182–185.

9. Дичук, Т. До питання інтеграції знань з інформатики і гуманітарних дисциплін у закладах професійно-технічної освіти / Т. Дичук // *Управління в освіті: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 29 квітня 2025 р.) / за ред. Т. М. Горохівської, М. Ф. Криштановича, О. М. Ієвлева, Т. І. Рузяк. – Львів, 2025. – С. 103-106.

10. Дияк В. В., Трифаніна Л. С., Кульчицький О. М. Інноваційні підходи до фасилітації викладання гуманітарних дисциплін за допомогою штучного інтелекту / В. В. Дияк, Л. С. Трифаніна, О. М. Кульчицький // *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 9 (37). С. 881–890.

11. Желанова В. Готовність майбутніх учителів-філологів до використання мультимедійних технологій: сутність та структура / В. Желанова // *Перспективи та інновації науки*. 2022. Вип. 12 (17). С. 79–88.

12. Зимовець О. Критерії, показники та рівні сформованості професійних умінь учителів гуманітарних дисциплін в умовах інформаційного суспільства / О. Зимовець // *Нові технології навчання*. Вип. 97. 2023. С. 71–79.

13. Зимовець О. Модель формування професійних умінь майбутніх учителів гуманітарних дисциплін з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / О. Зимовець // *Нові технології навчання*. 2020. Вип. 93. С. 98–106.

14. Кабанська О. С., Пліс В. П., Стрельченко Д. В. Використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх учителів-філологів / О. С. Кабанська, В. П. Пліс, Д. В. Стрельченко // *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. С. 348–351.

15. Кірюхіна М. В. Можливості інноваційних технологій щодо гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі: теоретичний аспект / М. В. Кірюхіна // *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 6. С. 165–171.

16. Кірюхіна М. В. Педагогічні умови ефективною гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі з використанням інноваційних технологій / М. В. Кірюхіна // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69, т. 2. С. 164–168.

17. Кожушко С. П. Кейс-технологія як ефективний засіб формування професійної компетентності у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / С. П. Кожушко // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Старобільськ : ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2022. № 1 (349), ч. 2. С. 34–45.

18. Колісник-Гуменюк Ю. Сучасні технології в багаторівневій системі підготовки педагогів для спеціалізованого навчання / Ю. Колісник-Гуменюк // *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2024. С. 17–22.

19. Концепція розвитку цифрових компетентностей в Україні до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2025).

20. Коробко Т. О. Психологічні проблеми інформатизації гуманітарної освіти / Т. О. Коробко // *Психологія і педагогіка: сучасні тенденції розвитку*. 2021. № 5. С. 249–254.

21. Костюк О. В. Цифрова компетентність викладача як елемент цифровізації освітнього процесу / О. В. Костюк // *Інтенсифікація освітнього процесу на основі системного підходу та впровадження сучасних технологій навчання* : матеріали наук.-метод. конф. (Луцьк, 17 травня 2024 р.) / уклад. О. Цвіль. Луцьк : ТФК ЛНТУ, 2024. С. 106–108.

22. Лебідь О. В., Волкова Н. П. Формування цифрової компетентності у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей / О. В. Лебідь, Н. П. Волкова //

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. Вип. 78. Запоріжжя : К-ПУ, 2021. С. 161–166.

23. Ликтей Л. М. Розвиток методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін через дистанційні технології навчання / Л. М. Ликтей // *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. С. 66–69.

24. Лисак Л. К., Григор'єва В. А. Використання віртуальної дошки PADLET у процесі викладання гуманітарних дисциплін у ЗВО / Л. К. Лисак, В. А. Григор'єва // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання.* Київ : НПУ, 2021. Вип. 38. С. 107–112.

25. Литвин А. С. Сучасні тенденції у викладанні соціально-гуманітарних дисциплін: перехід до компетентнісного підходу / А. С. Литвин // *Збірник наукових праць «Гуманітарні науки та освіта в сучасному освітньому просторі»* / голов. ред. І. Т. Головний. Київ : Державний торговельно-економічний університет, 2024. С. 177–185.

26. Лук'янова Л. Структура і зміст готовності викладача ЗВО до реалізації змішаного навчання: теоретично-експериментальний дискурс / Л. Лук'янова // *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття».* 2024. Вип. 2 (10). С. 9–20.

27. Мірошниченко О. Методичні засади підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до застосування інформаційних технологій / О. Мірошниченко // *Актуальні питання гуманітарних наук.* Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2022. Вип. 22. С. 223–227.

28. Наливайко О. О., Прокопенко А. І., Кабусь Н. Д., Хатунцева С. М., Жукова О. А. Проектно-цифрова діяльність як засіб формування цифрової компетентності студентів гуманітарних спеціальностей / О. О. Наливайко, А. І. Прокопенко, Н. Д. Кабусь, С. М. Хатунцева, О. А. Жукова // *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2022. Т. 87, № 1. С. 218–235.

29. Освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з ІТ. Українська асоціація інформаційних технологій в освіті (UAITP). URL: <https://www.uitp.org/index.php/informatsijni-tekhnologii-ta-osvita/pidvyshchennia-kvalifikatsii/257-osvitni-prohramy> (дата звернення: 09.09.2025).

30. Островська Н. Д., Дацун О. А. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін / Н. Д. Островська, О. А. Дацун // *Актуальні проблеми педагогічної освіти* : зб. наук. праць. Херсон : Редакційний комітет, 2019. С. 175–178.

31. Острога М., Шамоля В. Сутність і структура готовності майбутніх бакалаврів освіти до використання цифрових технологій у профорієнтаційній діяльності / М. Острога, В. Шамоля // *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10, № 5. С. 19–26.

32. Пахомов С. В., Косоєць М. О., Чубенко В. А. Використання інформаційних технологій для підвищення доступності знань в освітньо-професійних програмах / С. В. Пахомов, М. О. Косоєць, В. А. Чубенко // *Педагогічна Академія: наукові записки*. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2024. Вип. 8.

33. Петренко Л. М., Кучерявий О. Г., Лаврієнко О. А. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства : монографія / Л. М. Петренко, О. Г. Кучерявий, О. А. Лаврієнко. Київ : Юрка Любченка, 2024.

34. Подгорна О., Лісіна В. Використання технології навчання «перевернутий клас» у викладанні гуманітарних дисциплін / О. Подгорна, В. Лісіна // *Технології дистанційного навчання* : матеріали міжнар. дистанційної наук.-метод. конф. (23–24 березня 2021, Харків) / ред. кол.: Т. С. Прокопенко та ін. Харків : Фаховий коледж НФаУ, 2021. С. 294–299.

35. Попенко Н. В. Технологія організації соціально-гуманітарної підготовки майбутніх магістрів природничих спеціальностей в умовах

дистанційного навчання / Н. В. Попенко // *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Дніпро : Університет ім. А. Нобеля, 2020. № 1. С. 254–263.

36. Професійна підготовка компетентних фахівців в умовах сучасних освітніх трансформацій: теорія і практика : збірник наукових статей / за заг. ред. Олени Антонової, Наталії Бірук. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2024. – 241 с.

37. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 167-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2025).

38. Романовський О. Г., Кайдалова Л. Г., Романовська О. О., Науменко Н. В. Цифрові освітні технології у підготовці майбутніх викладачів вищої школи в умовах карантину / О. Г. Романовський, Л. Г. Кайдалова, О. О. Романовська, Н. В. Науменко // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Т. 1 (87). С. 255–277.

39. Саяпіна С. А., Коркішко О. Г., Коркішко А. В. Постійно діючий семінар «Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі закладів вищої освіти» як форма підвищення кваліфікації викладачів / С. А. Саяпіна, О. Г. Коркішко, А. В. Коркішко // *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 84, № 4. С. 322-335.

40. Саяпіна С., Дроздова І. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів / С. Саяпіна, І. Дроздова // *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2019. Вип. 6 (98). С. 40–49.

41. Собченко Т. Реалізація функційно-структурної системи змішаного навчання студентів-філологів / Т. Собченко // *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2021. № 11 (21).

42. Соснова М. Використання інформаційних технологій в освітньому процесі при підготовці майбутніх педагогів професійної освіти / М. Соснова // *Innovative research and perspectives of the development of science and technology* :

матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (29–31 січ. 2024 р., Стокгольм, Швеція)). Stockholm : European Conference, 2024. С. 237–239.

43. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki> (дата звернення: 09.09.2025).

44. Усатий А. В. Використання інтерактивних технологій у навчанні гуманітарних дисциплін / А. В. Усатий // Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, 2024. С. 75–78.

45. Цифрова компетентність викладача як елемент цифровізації освітнього процесу // Освітній портал «Освіта FP». URL: <https://osvitafp.com.ua/2025/04/29/tsyfrova-kompetentnist-vykladacha-ia-k-element-tsyfrovizatsii-osvitnoho-protsehu> (дата звернення: 09.09.2025).

46. Цифрова компетентність учителя. Освітній портал «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua/informaciyno-cifrova-kompetentnist-pedagoga-396165.html> (дата звернення: 09.09.2025).

47. Шаргун Т. О. Інтеграційні процеси у гуманітарних та природничо-наукових сферах освіти в умовах інформаційного суспільства / Т. О. Шаргун // *Інформаційні технології в освіті і науці* : матеріали міжнар. наук. конф. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2020. С. 53–55.

48. Шишко О. Г. Застосування інформаційних технологій під час викладання гуманітарних дисциплін: здобутки та нові перспективи / О. Г. Шишко // *Забезпечення якості вищої освіти: підвищення ефективності використання інформаційних технологій у здійсненні освітнього процесу* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-метод. конф., 14–16 квіт. 2021 р., Одеса. – Одеса : Одеська нац. акад. харч. технологій, 2021. С. 288–290.

49. Althubyani A. R. Digital competence of teachers and the factors affecting their competence level: A nationwide mixed-methods study / A. R. Althubyani // *Sustainability*. 2024. Vol. 16, No. 7. Article 2796.
50. Aydin M. K., Yildirim T., Kus M. Teachers' digital competences: a scale construction and validation study / M. K. Aydin, T. Yildirim, M. Kus // *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. Article 1356573.
51. Basilotta-Gómez-Pablos V., Matarranz M., Casado-Aranda L. A., Otto A. Teachers' digital competencies in higher education: a systematic literature review / V. Basilotta-Gómez-Pablos, M. Matarranz, L. A. Casado-Aranda, A. Otto // *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2022. Vol. 19, No. 1. Article 8.
52. Chiu T. K., Falloon G., Song Y., Wong V. W., Zhao L., Ismailov M. A self-determination theory approach to teacher digital competence development / T. K. Chiu, G. Falloon, Y. Song, V. W. Wong, L. Zhao, M. Ismailov // *Computers & Education*. 2024. Vol. 214. Article 105017.
53. Ghomi, M.; Redecker, C. Digital Competence of Educators (DigCompEdu): Development and Evaluation of a Self-assessment Instrument for Teachers' Digital Competence // *Proceedings of the 11th International Conference on Computer Supported Education (CSEDU 2019)*, 2–4 May 2019, Heraklion, Crete, Greece. Setúbal: SciTePress, 2019. Vol. 1. P. 541–548.
54. Kiryakova G., Kozhuharova D. The digital competences necessary for the successful pedagogical practice of teachers in the digital age / G. Kiryakova, D. Kozhuharova // *Education Sciences*. 2024. Vol. 14, No. 5. Article 507.
55. Redecker, C. *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu* / C. Redecker; ed. Y. Punie. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. EUR 28775 EN. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107466> (дата звернення: 13.10.2025).
URL: <https://www.scitepress.org/Papers/2019/76790/76790.pdf> (дата звернення: 13.10.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета: « Оцінка рівня готовності викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей до використання інформаційних технологій у навчальному процесі»

1. Ваша роль у навчальному процесі:
 Викладач   Студент
2. Ваш стаж педагогічної / навчальної діяльності:
 до 5 років   6–10 років   11–20 років   понад 20 років
3. Ваш вік:
 до 25 років   26–40 років   41–55 років   понад 55 років
4. Як Ви оцінюєте значення цифрових технологій у викладанні гуманітарних дисциплін?
 Визначальна   Важлива   Другорядна   Не бачу значення
5. Чи вважаєте Ви, що цифрові інструменти підвищують ефективність навчального процесу?
 Так   Частково   Ні
6. Як часто Ви берете участь у навчанні або підвищенні кваліфікації з цифрових технологій (курси, вебінари, тренінги)?
 Регулярно   Іноді   Рідко   Ніколи
7. Як часто Ви застосовуєте цифрові технології у своїй навчальній / викладацькій діяльності?
 На кожному занятті   Кілька разів на тиждень   Рідко   Не використовую
8. Які цифрові платформи Ви найчастіше використовуєте? (можна обрати кілька варіантів)
 Moodle   Google Classroom   Zoom / MS Teams   Canva / Padlet
 Kahoot / Quizizz   Інше

9. З якою метою Ви зазвичай застосовуєте інформаційні технології?
- Для презентації матеріалу
  - Для тестування та оцінювання
  - Для комунікації зі студентами
  - Для групових проєктів
  - Для самостійного навчання
10. Як Ви оцінюєте ефективність навчання з використанням ІТ?
- Дуже висока
  - Достатня
  - Середня
  - Низька
11. Як впливає використання цифрових технологій на Вашу мотивацію до навчання / викладання?
- Підвищує мотивацію
  - Не змінює
  - Знижує мотивацію
12. Які навички Ви вважаєте найважливішими для ефективної роботи в цифровому середовищі?
- Використання навчальних платформ
  - Педагогічний дизайн
  - Цифрова безпека
  - Робота з візуальним контентом
  - Аналіз освітніх даних
13. Які труднощі найчастіше заважають ефективному використанню ІТ у навчальному процесі?
- Недостатня технічна база
  - Відсутність навичок
  - Нестача часу
  - Відсутність підтримки адміністрації
  - Байдужість студентів / викладачів

14. Чи сприяє використання ІТ розвитку гуманітарних компетентностей (критичне мислення, комунікація, креативність)?

Так, значно Частково Ні

15. На Вашу думку, що найбільше потребує вдосконалення у сфері цифровізації освіти?

Підготовка викладачів

Оснащення закладів освіти

Платформи та програми

Мотивація студентів

Нормативно-правова підтримка

Додаток Б.

Схема відповідності компонентів готовності та сфер DigCompEdu (опис + таблиця відображення)

Опис «шестипелюсткової» схеми. Схема візуалізує перетин чотирьох компонентів готовності викладача (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний) із шістьма сферами DigCompEdu. Кожна пелюстка — сфера DigCompEdu; у центрі — інтегрована готовність. Радіальні рівні відповідають ступеням зрілості: базовий → просунутий → інноваційний.

**Карта відповідності «компонент × сфера DigCompEdu × фокуси»
(фрагмент)**

Компонент	Проф. взаємодія	Цифрові ресурси	Педагогіка	Оцінювання	Підтримка учіння	Розвиток ЦК здобувачів
Мотиваційно-ціннісний	Етика цифрової комунікації, культура взаємодії	Авторське право, відкриті ліцензії	Цінність активних методів	Справедливість, прозорість	Орієнтація на інклюзію	Академічна доброчесність
Когнітивний	Знання інструментів співпраці	Метадані, формати, доступність	Дизайн активностей	Формувальне оцінювання	Тьюторські стратегії	Етика AI, безпека даних

Операційно-діяльнісний	Мережеві практики, колаборація	Створення/адаптація ресурсів	Інтеграція інструментів	Рубрики, аналітика LMS	Індивідуалізація, консультації	Навчальні кейси та тренажери
Рефлексивно-оцінювальний	Самооцінка ролей, менторство	Аудит якості контенту	Рефлексія уроків	Аналіз даних і корекція	Оцінка підтримки	Саморефлексія студентів

Додаток В.

Рівневі дескриптори й рубрика оцінювання індикаторів (шкала 0–2–4)

Рубрика для оцінювання індикаторів у межах моделі (pre-/post-). Оцінка за кожним індикатором: 0 — відсутнє / 2 — частково / 4 — повністю. Далі — приклад для 8 ключових індикаторів (можна розширити до повного переліку).

Дескриптори (фрагмент)

Індикатор	0 балів	2 бали	4 бали	Докази
Правомірне створення/адаптація ресурсів (ресурси)	Використовує матеріали без посилань/ліцензій	Дає посилання, але ліцензії/доступність уривчасті	Повний пакет: коректні посилання, відкриті ліцензії, альтернативні формати	Репозиторій, анотації, технічні описи доступності [33, с. 115–132; 24, с. 107–112]
Інтеграція активних методів (педагогіка)	Епізодичні інтерактиви	Регулярні дискусії/аналіз	Системний дизайн «аналіз—інтерпретація—дискусія» з цифровими інструментами	Силлабус, сценарії занять, приклади завдань [3, с. 85–93; 25, с. 177–185]

Формувальне оцінювання (оцінювання)	Переважаю підсумкові тести	Є рубрики/чек-листи, але нерегулярно	Повний цикл формувального оцінювання + індив. фідбек	Рубрики, скріншоти журналу, приклади фідбеку [55, с. 18–24; 39, с. 322–335]
Аналітика LMS (оцінювання)	Не використовує	Переглядає базові метрики	Аналізує дані для корекції курсу	Звіти, рішення щодо корекції [55, с. 20–25]
Тьюторська підтримка (підтримка)	Немає консультування	Епізодичні консультації	Структурований тьюторинг, календарні слоти	Графік, журнали консультацій
Академічна доброчесність (мотиваційний)	Немає політик/наставництва	Часткові інструкції	Політика курсу + навчання студентів	Інструкції, чек-листи, кейси [33, с. 125–132]
Доступність/UDL	Відсутні вимоги доступності	Частково враховано	Системно враховано WCAG/UDL	Технічні описи, альтернат

(ресурси/підтримка)				иви [24, с. 107–112]
Рефлексія (рефлексивний)	Епізодична	Регулярні нотатки	Структурований PDCA і поширення практик	Рефлексивні звіти, семінари [39, с. 322–335]

Агрегування. Сума балів за індикаторами → профіль компетентності (радар/теплова карта) + визначення рівня: 0–30 — базовий; 31–50 — просунутий; 51+ — інноваційний (порогові значення адаптує під остаточну кількість індикаторів).

PDCA-чеклист на семестр (8–12 тижнів) + типові артефакти

Чеклист (для самоконтролю):

Plan (1–2 тижні)

- Заповнено аудит-профіль (В.3.1) — pre
- Визначено 3–4 цілі на семестр (за індикаторами)
- Сформовано план мікромодулів/майстер-класів

Do (3–5 тижні)

- Створено/адаптовано ресурси з ліцензіями та доступністю
- Спроектовано щонайменше 2 інтерактивні активності високого порядку
- Упроваджено формувальне оцінювання (рубрики/чек-листи)

Check (6–7 тижні)

- Зібрано дані з LMS (виконання, участь)
- Проведено коротке опитування студентів про зворотний зв'язок
- Здійснено перевірку відповідності цілям (дельти)

Act (8–12 тижні)

- Оновлено силлабус/ресурси (версія 2.0)
- Проведено підсумкове оцінювання — post
- Підготовлено рефлексивний звіт + рекомендації на наступний цикл
- Поширено практику (кафедральний семінар/менторство)

Типові артефакти: силлабус; банк ресурсів (з ліцензіями); опис доступності; рубрики; скріни журналу та аналітики; зразки завдань; результати опитування; рефлексивний звіт.

Додаток Ж.

Аудит-профіль викладача (форма pre-/post-) і інструкція до побудови «радару»

Мета. Зібрати вихідні (pre) та підсумкові (post) дані за індикаторами 3.1 для одного семестрового циклу.

Форма (фрагмент для заповнення):

- ПІБ викладача: _____ Кафедра: _____
- Дисципліна(и): _____ Семестр: ____ / ____
- Дата pre: // ____ Дата post: // ____

Індикатор	Бал pre (0/2/4)	Бал post (0/2/4)	Δ	Примітки/докази (лінки на артефакти)
Правомірні ресурси				
Формувальне оцінювання				
Аналітика LMS				
Інтеграція активних методів				
Тьюторська підтримка				
Доступність/UDL				
Академічна добросовісність				
Рефлексія/PDCA				

Інструкція до «радару». Нормуй бали до 0–1 (0→0; 2→0,5; 4→1). 2) Побудуй полярну діаграму за 6 сферами DigCompEdu, де значення — середнє нормованих індикаторів у межах сфери. 3) Відобразь два контури: pre та post. 4) Додай таблицю дельт (post–pre) і коротку інтерпретацію приростів.